

Vastuullisuusviestintä vastuullisuuden rakentajana
Laadullinen sisällönanalyysi sisäministeriön hallinnonalan vuoden 2021
vastuullisuusraporteista

Pauliina Sottinen

Maisterintutkielma
Kevät 2024
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistinen tiedekunta	Laitos Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä Pauliina Sottinen	
Työn nimi: Vastuullisuusviestintä vastuullisuuden rakentajana – Laadullinen sisällönanalyysi Sisäministeriön hallinnonalan vuoden 2021 vastuullisuusraporteista.	
Oppiaine Viestintä	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2024	Sivumäärä 53
<p>Tiivistelmä</p> <p>Vastuullisuudesta viestiminen ja siihen liittyvät ohjeistukset ovat lisääntyneet viime vuosina. Vastuullinen toiminta ja siitä viestiminen tunnustetaan kaikkia koskettavana asiana, mutta tutkimuskirjallisuutta vastuullisuusviestinnästä on tehty hyvin pitkälle vain yritysmaailman kontekstissa. Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa, millaisia merkityksiä vastuullisuus saa julkisen sektorin organisaatioiden vastuullisuusviestinnässä. Tutkimuksessani pyrin löytämään organisaatioiden tapoja kuvata vastuullisuutta ja luoda ymmärrystä vastuullisuuden rakentumiseen.</p> <p>Tutkielmassa aineistona toimii sisäministeriön hallinnonalan (Hätäkeskuslaitos, Kriisinhallintakeskus, poliisi, Rajavartiolaitos, suojelupoliisi ja sisäministeriö) vastuullisuusraportit vuodelta 2021. Kyseiset vastuullisuusraportit on toteutettu valtionhallinnon laatimien yhtenäisten raportointikäytänteiden mukaisesti. Kyseisiä vastuullisuusraportteja tarkastelen julkisen sektorin organisaatioiden vastuullisuusviestintänä. Ymmärrän tutkimukseni aineiston rakentavan vastuullisuutta konstitutiivisesti. Tarkastelen maisterintutkielmassani vastuullisuutta yhteiskuntavastuun (Corporate Social Responsibility) käsitteen kautta, joka ymmärtää yhteiskuntavastuun olevan sosiaalista-, taloudellista- ja ympäristövastuullisuutta. Tutkimus on aineistolähtöinen laadullinen tutkimus, ja se on toteutettu laadullisen sisällönanalyysin keinoin.</p> <p>Havaitsin aineistosta viisi vastuullisuutta rakentavaa teemaa. Vastuullisuus rakentui sosiaalista vastuullisuutta ja ympäristövastuullisuutta esiin tuovien organisaation toimintaan kytkeytyvien kuvailujen kautta. <i>Ympäristöystävälliset valinnat</i> teemassa ympäristön huomioiminen rakentui erilaisina jo tehtävinä ja suunniteltuina toimina toimia ympäristön kannalta kestävämmiin. <i>Yhdenvertaisuuden edistäminen, Henkilöstöön panostaminen ja Turvallisuuden takaaminen</i> rakensivat vastuullisuutta tapoina ja pyrkimyksinä huomioida organisaatioiden toimintaan ulottuvat ihmiset työyhteisössä ja laajemmin yhteiskunnassa. <i>Toimintaan vaikuttavat sitoumukset</i> -teemassa vastuullisuus rakentui osaksi yhteisiä sopimuksia ja vastuullisuuden tavoitteita. Vastuullisuus rakentui monipuolisesti organisaation käytäntöjen kuvailuissa. Vastuullisuuden rakentuminen käytäntöjen kuvailuissa loi merkityksiä sille, että vastuullisuus on julkisen sektorin vastuullisuusviestinnässä arjen toimintaan kytkeytyvää, joka ottaa huomioon organisaatioiden erityispiirteet ja yhteiset yhteiskunnalliset tavoitteet.</p>	
Asiasanat Vastuullisuusviestintä, yhteiskuntavastuu, vastuullisuusraportti, laadullinen sisällönanalyysi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Agenda 2030 toimintaohjelman tavoitteet	20-21
TAULUKKO 2	Organisaatioiden vastuullisuusraportteihin valitut tavoitteet Agenda 2030 -toimintaohjelmasta.....	21-22

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	VIESTINTÄÄ VASTUULLISUUDESTA	8
	2.1 Yhteiskuntavastuu ja sen ulottuvuudet.....	8
	2.2 Näkökulmia ja lähestymistapoja vastuullisuusviestintään	11
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	17
	3.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	17
	3.2 Tutkimuskonteksti	18
	3.3 Aineistonkeruu ja laadullinen sisällönanalyysi.....	23
4	VASTUULLISUUDEN RAKENTUMINEN VUODEN 2021 VASTUULLISUUSRAPORTEISSA	28
	4.1.1 Ympäristöystävälliset valinnat.....	28
	4.1.2 Yhdenvertaisuuden edistäminen.....	31
	4.1.3 Henkilöstöön panostaminen.....	33
	4.1.4 Turvallisuuden takaaminen.....	35
	4.1.5 Toimintaan vaikuttavat sitoumukset	37
5	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	39
6	ARVIOINTI	46
7	KIRJALLISUUS	49

1 JOHDANTO

Sanotaan, että jokainen kantaa kortensa kekoon. Ajassa, jossa mitä erilaisemmat ongelmat, kuten eriarvoistuminen tai luontokato vaativat vastuullista toimintaa (Hellström & Parkkonen, 2022, s. 13-38), tulee kaikkien olla mukana rakentamassa vastuullisempaa tulevaisuutta. Ekologinen kestävyyskriisi tulee vaikuttamaan työelämään monin eri tavoin, kuten fossiilisten polttoaineiden luopumisena, vaikutuksena osaamisen kehittämiseen sekä tapoina huomioida kaikenlaiset ihmisryhmät, jotta kestävämpään yhteiskuntaan siirtyminen olisi reilua (Dufva & Rekola, 2023, s. 28-30). Jotta vastuullisemman tulevaisuuden rakentamisessa voidaan onnistua, erilaisia vastuullisuuden toimia peräänkuulutetaan sekä niistä viestimistä odotetaan kaikilta.

Voidaankin todeta, että organisaatioilta odotetaan vastuullisuusviestintää. Vastuullisuusviestintä määritellään sidosryhmien asettamien vaatimusten tarkasteluna vastuullisuuteen liittyen. Vastuullisuusviestintä on sitä, miten vastuullisuuteen liittyviä käytänteitä toteutetaan tai ollaan toteuttamatta ja, miten niistä kerrotaan. (Ihlen ym., 2011, s. 8.) Vastuullisuusviestintä määritellään usein yhteiskuntavastuun käsitteen kautta, eli yhteiskunnallisella tasolla vaikuttavien toimijoiden vastuuna (Anttiroiko, 2004, s. 22-23). Yhteiskuntavastuu ottaa huomioon sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristölliset näkökulmat toiminnassaan (Ihlen ym., 2011, s. 8).

Pelkkä viestiminen ei kuitenkaan riitä. Viestinnän nimittäin odotetaan vastaavan organisaation todellisuutta. Vastuullisuusviestinnän tutkimusten voi nähdä painottuneen tutkimaan, millainen kuva yrityksistä välittyy niiden viestinnässä. Tutkimuksissa on kuitenkin vielä toistaiseksi vähän kiinnitetty huomiota tekijöihin, jotka rakentavat vastuullisuutta. Siitäkin huolimatta, että vastuullisuusviestintä nykyään kuitenkin nähdään pelkän raportoinnin sijaan

enemmän viestintänä, joka rakentaa organisaation vastuullisuutta (Schoeneborn, 2019). Ajassa, jossa vastuullisuuden huomioiminen on jokaisella toimijalla enemmän itseisarvo kuin trendi, olisi merkittävää kääntää katset vastuullisuuden rakentumiseen.

Tehtyjen vastuullisuusviestinnän tutkimusten voi nähdä voimakkaasti painottuneen yritysmaailman kontekstiin. Huomattavan vähissä ovat tutkimukset, joissa julkisen sektorin, eli valtiollisten toimijoiden, vastuullisuusviestintää tarkasteltaisiin. Julkinen sektori nähdään kansalaisia palvelevina ja hallitsevina organisaatioina, jotka johtavat julkista sektoria valtion asettamien periaatteiden mukaisesti ja tekevät viestintää, jonka perimmäisenä tavoitteena on mahdollistaa kansalaisten hyvinvointi (Luomaaho & Canel, 2020, s. 1-3).

Tutkimusten painotus yritysmaailmaan voi selittyä sillä, että julkisen sektorin toimijoiden saatetaan lähtökohtaisesti odottaa toimivan vastuullisesti. Ajatus voi tuntua ristiriitaiselta, sillä samaan aikaan toisaalla, on julkisen sektorin vastuullisuusviestintään alettu kiinnittämään enemmän huomiota. Valtiokonttori on esimerkiksi laatinut valtionhallinnon organisaatioille yhtenäiset vastuullisuusraportointiohjeet, joiden avulla organisaatiot viestivät vastuullisuustyöstään (Valtiokonttori, 2023).

Nämä lähtökohdat asettavat tutkimukselleni tutkimustavoitteen, joka on, millaisia merkityksiä vastuullisuus saa julkisen sektorin vastuullisuusviestinnässä. Tähän tavoitteeseen pyrin löytämään vastauksen tarkastelemalla sisäministeriön hallinnonalan organisaatioiden tapoja kuvata vastuullisuutta ja siten tuottaa tietoa julkisen sektorin kontekstissa syntyville vastuullisuuden merkityksille. Tämän pohjalta olen laatinut tutkimuskysymyksen, *Miten vastuullisuus rakentuu sisäministeriön hallinnonalan vastuullisuusraporteissa vuonna 2021*. Tutkimuksen aineistona toimii sisäministeriön hallinnonalan (sisäministeriö, Häätäkeskuslaitos,

Kriisinhallintakeskus, poliisi, Rajavartiolaitos ja suojelupoliisi) vastuullisuusraportit vuodelta 2021. Lähestyn tutkimustani ja tutkimuksessani asettamaa tavoitetta konstitutiivisen lähestymistavan kautta, jonka mukaan vastuullisuus rakentuu viestinnässä (Penttilä & Eräranta, 2021, s. 17). Toteutan tutkimuksen aineistolähtöisesti laadullisen sisällönanalyysin keinoin, jossa pyrin löytämään organisaatioiden tapoja kuvata vastuullisuutta ja siten tuottaa tietoa julkisen sektorin vastuullisuusviestinnässä syntyville vastuullisuuden merkityksille.

2 VIESTINTÄÄ VASTUULLISUUDESTA

Selatessani vastuullisuusviestinnän tutkimuskirjallisuutta huomasi, että vastuullisuusviestinnän tutkimukset ovat keskittyneet tutkimaan yhteiskuntavastuuta (Corporate Social Responsibility) ja siitä viestimistä. Vastuullisuusviestinnän tutkimuskirjallisuuden voi lisäksi nähdä painottuneen erityisesti yritysmaailman kontekstiin (Penttilä & Eräranta, 2021, s. 14-15). Selatessani tutkimuskirjallisuutta sain myös huomata, että vastuullisuusviestinnän ja yhteiskuntavastuun käsitteille ei ole olemassa yksiselitteisiä ja vakiintuneita määritelmiä. Kyseisiä käsitteitä käytetään tutkimuskirjallisuudessa myös jonkun verran limittäin.

Koska vastuullisuusviestintää on tehty suhteellisen niukasti julkisen sektorin kontekstissa, tuon tässä luvussa esiin vastuullisuusviestinnän tutkimuksia, jotka sijoittuvat yksityisen sektorin, yritysmaailman, kontekstiin. Tässä luvussa tulen esittelemään, mitä yhteiskuntavastuun ja vastuullisuusviestinnän käsitteillä tarkoitetaan. Luvun tarkoituksena on taustoittaa vastuullisuusviestinnän tutkimuksen kenttää tutkielmani kannalta merkittävistä näkökulmista.

2.1 Yhteiskuntavastuu ja sen ulottuvuudet

Yhteiskuntavastuun määrittelyä pidetään jokseenkin monimutkaisena sen tarkasteltavan kontekstin sekä aiheeseen liittyvien monitulkintaisten kysymysten vuoksi (Sheehy, 2014). Ei ole yksiselitteistä tapaa vetää rajaa yhteiskuntavastuun sekä muiden vastuuksi katsottavien vastuiden ympärille, minkä nähdään vaikuttavan käsitteen ongelmallisuuteen (Anttiroiko, 2004, s. 22). Käsitteen monimutkaisuutta lisää myös se, että erilaisissa konteksteissa

yhteiskuntavastuun käsitteestä voidaan puhua yrityksen yhteiskuntavastuuna, yritysvastuuna tai vastuullisena toimintana. Esimerkiksi yritysvastuu (*Corporate responsibility*) käsitettä esiintyy jonkun verran tutkimuskirjallisuudessa. Kyseisen käsitteen käyttöä on argumentoitu huomion ohjautumisella liiketoiminnan vastuisiin ja, kuinka ne vaikuttavat talouselämään ja ympäristöön. Tutkimuskirjallisuudessa vakiintuneemmaksi käsitteeksi tunnustetaan kuitenkin yhteiskuntavastuun käsite. (Ihlen ym., 2011, 6-8.)

Yhteiskuntavastuussa on kyse yrityksen ja yhteiskunnan välisestä tehtävien jaosta tilanteissa, joissa rakennetaan kansalaisten ja ympäristön hyvinvointia (Harmaala & Jallinoja, 2013, s. 13). Yhteiskuntavastuulla tarkoitetaan myös organisaation toimintaan liittyviä valintoja. Yhteiskuntavastuu on, miten toimitaan ja toisaalta ei toimita sosiaalisten, poliittisten, laillisten ja eettisten standardien mukaisesti ympäristössä (Devinney ym., 2013, s. 413). Ihlen ja muut (2011) määrittelevät yhteiskuntavastuun olevan sitä, kun yritykset neuvottelevat suhteistaan sidosryhmiin ja laajemmin yhteiskuntaan. Se voi sisältää prosessin, jossa kartoitetaan ja arvioidaan sidosryhmien vaatimuksia sekä toimia näiden vaatimusten täyttämiseksi tai huomiotta jättämiseksi. Yhteiskuntavastuusta viestiminen on tapoja puhua ja käydä keskustelua. (Ihlen ym., 2011, s. 8.)

Yhteiskuntavastuulle on myös laajempia määritelmiä, jotka eivät sanavalinnoillaan rajaa yhteiskuntavastuuta yrityskontekstiin. Yhteiskuntavastuu on yhteiskunnallisella tasolla vaikuttavien toimijoiden vastuuta, joka pohjautuu inhimillisiin ja sosiaalisiin elämän osa-alueisiin sekä arvoihin (Anttiroiko, 2004, s. 22-23). Yhteiskuntavastuu on yritysten ja julkisen sektorin toimijoiden toiminnan seurauksia, jotka vaikuttavat ihmisiin, ympäristöön ja yhteiskuntaan (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2023).

Yhteiskuntavastuuta pidetään yleiskäsitteenä, jonka perustana toimii yleisesti hyvin tunnistettu kolmoistilinpäätöksen periaate (*triple bottom line*) (Harmaala

& Jallinoja, 2013, s. 16-18). Kolmijakoon perustuva ajatus yhteiskuntavastuusta perustuu sosiaaliseen, taloudelliseen ja ympäristövastuullisuuden ulottuvuuksiin. (Harmaala & Jallinoja, 2013, s. 16-18; Ihlen ym., 2011, s. 8).

Taloudellisella vastuullisuudella tarkoitetaan tapaa, jolla toimija luo taloudellista hyvinvointia yhteiskuntaan. Lisäksi sen nähdään nojautuvan pitkälti lainsäädäntöön. (Harmaala & Jallinoja, 2013, s. 18-20.) Taloudellinen vastuullisuus ottaa huomioon kilpailukyvyn, tehokkuuden ja kannattavuuden ylläpidon. Lisäksi taloudelliseen vastuullisuuteen kuuluvat esimerkiksi omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen ja taloudellisen hyvinvoinnin tuottaminen yhteiskunnalle. (Joutsenvirta ym., 2011, s. 13.) Taloudellisen vastuullisuuden ulottuvuutta pidetään eräänlaisena pohjana sille, että sosiaalisen vastuullisuuden ja ympäristövastuullisuuden ulottuvuudet voivat toteutua (Cornelissen, 2008, s. 47).

Sosiaalisen vastuullisuuden ajatellaan länsimaisen käsityksen mukaan kattavan erilaisia henkilöstön hyvinvoinnin edistämiseen, työturvallisuuden parantamiseen ja osaamisen kehittämiseen liittyviä tekoja. Se on kaikkia niitä toimia, joiden voidaan katsoa vaikuttavan yrityksen toiminnan kohteena oleviin ihmisiin. (Harmaala & Jallinoja, 2013, s. 18- 20.) Sosiaalinen vastuullisuus ottaa huomioon organisaation sisäiset ja ulkoiset ongelmat (Cornelissen, 2008, s. 46). Siihen luetaan kuuluvaksi myös hyvien toimintatapojen noudattaminen, ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä lähiyhteisöön ja yhteiskuntaan hyvien suhteiden ylläpito (Joutsenvirta ym., 2011, s. 13). Sosiaalisella vastuullisuudella tarkoitetaan tiettyihin ihmisryhmiin, työntekijöihin ja sidosryhmiin koskevia velvoitteita, joita organisaatiolla on toimintaprosesseissaan (Penttilä & Eräranta, 2021, s. 14-15).

Ympäristövastuullisuuteen nähdään kuuluvan esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumiseen, luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen ja luonnonvarojen säästeliääseen käyttöön liittyvät toimet (Joutsenvirta ym., 2011, s. 13).

Ympäristövastuullisuus on sitä, kun organisaatio ottaa toiminnassaan huomioon ympäristöstä huolehtimisen, esimerkiksi haitallisten jätteiden vähentämisen ja ympäristöystävällisten tuotantoprosessien kehittämisen (Cornelissen, 2008, s. 47). Ympäristövastuullisuus on organisaation pyrkimyksiä toimia ympäristön kannalta parhaalla mahdollisella tavalla, jossa se tiedostaa samalla toimintansa ympäristövaikutukset (Harmaala & Jallinoja, 2013, s. 18-20).

Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa, millaisia merkityksiä vastuullisuus saa julkisen sektorin organisaatioiden vastuullisuusviestinnässä luomalla ymmärrystä vastuullisuuden rakentumiseen. Tunnistaakseni vastuullisuuden merkityksiä ja sen rakentumista aineistosta, hyödynnän tutkimuksessani yhteiskuntavastuun käsitettä. Yhteiskuntavastuun käsitteellä tarkoitan tässä tutkimuksessa organisaatioiden tapoja käsitellä taloudellisia-, sosiaalisia- ja ympäristökysymyksiä (Ihlen ym., 2011, s. 8). Pyrin löytämään organisaatioiden tapoja kuvata vastuullisuutta ja löytääkseni niitä, lähestyn aineiston tarkastelua yhteiskuntavastuun käsitteen kautta.

Tutkimuksessani tarkastelen vastuullisuutta sisäministeriön hallinnonalan vastuullisuusraporteista. Vastuullisuusraportit ovat yhdenlaisia vastuullisuusviestinnän konteksteja. Seuraavassa luvussa taustoitan tarkemmin, mitä vastuullisuusviestintä on.

2.2 Näkökulmia ja lähestymistapoja vastuullisuusviestintään

Vastuullisuusviestintä ei ole saavuttanut käsitteenä sisällöllistä ja täsmällistä vakiintumista, jolla sitä voitaisiin yksiselitteisesti kuvata (Bruun & Rydenfelt, 2023, s. 113). Kuitenkin yhdenlaisen määritelmän mukaan vastuullisuusviestinnän nähdään olevan viestintää, jossa organisaatio

neuvottelee yhdessä sidosryhmien ja yhteiskunnan kanssa sille kuuluvista vastuista, velvollisuuksista sekä toimintansa vastuullisuuteen liittyvästä organisoinnista. Vastuullisuusviestintä on niiden vaatimusten kartoittamista, joita sidosryhmillä on sekä organisaation vastuullisuuteen liittyvien käytänteiden johtamiseen, toteuttamiseen ja niistä tiedottamiseen liittyen. (Ihlen ym., 2011, s. 8.)

Vastuullisuusviestinnän tutkimuksen kenttä nähdään hyvin heterogeenisenä esimerkiksi lähestymistapojen ja ydinoletusten osalta (Crane & Glozer, 2016, s. 1223). Vastuullisuusviestintää voidaan tarkastella muun muassa tiedon välittämisen kautta, josta käytetään myös nimeä funktionaalinen malli. Vastuullisuuden rakentuminen funktionaalisen lähestymistavan mukaisesti ymmärtää, että esimerkiksi valitut viestintäkanavat ja sidosryhmät vaikuttavat viestintään ja sen tuloksiin. (Penttilä & Eräranta, 2021, s. 16-17.)

Merkittävä osa vastuullisuusviestinnän tutkimuksesta on keskittynyt tiedon välittämisen mallin mukaiseen viestinnän tarkasteluun, jota formatiivinen lähestymistapa on haastanut (Schoeneborn & Trittin, 2013, s. 204). Formatiiivinen malli, jota kutsutaan myös konstitutiiviseksi lähestymistavaksi, viestintä luo, ylläpitää ja muuttaa jaettuja merkityksiä erilaisten viestintätekojen kautta. Lähestymistapa luo näkemyksen siihen, että viestintä ja vastuullisuus liittyvät kiinteästi toisiinsa vastuullisuuden rakentuessa viestintätekojen kautta. (Penttilä & Eräranta, 2021, s. 17.) Konstitutiivisessa lähestymisessä viestinnän voidaan nähdä ainakin osittain rakentavan vastuullisuuden käytäntöjä (Schoeneborn ym., 2019).

Näkökulman mukaan vastuullisuusviestintä rakentuu prosessimaisesti, jossa kielen käytön avulla tuotetaan, toistetaan ja muutetaan merkityksiä, tietoa, identiteettejä sekä sosiaalisia rakenteita ja erilaisia käytäntöjä sekä keinoja (Schultz ym., 2013). Lähestymistavassa korostuu se, että viestinnällä luodaan vastuullisuuteen liittyviä merkityksiä sekä toimintaa aktiivisesti (Penttilä &

Eräranta, 2021 s. 16-17). Konstitutiivinen näkökulma korostaa myös vuorovaikutuksellisuutta. Näkökulman mukaan vastuullisuusviestintä on merkitysneuvotteluprosessi, jossa organisaation todellisuutta rakentavat myös organisaation ulkopuoliset toimijat. (Shoeneborn & Trittin, 2013.)

Vastuullisuusviestintää voidaan tarkastella myös puheen ja toiminnan välisen suhteen kautta. Vastuullisuusviestintä voidaan nähdä teoista puheeksi (*Walking to talking*), puheesta teoiksi (*Talking to walking*) tai puheen ja tekojen yhteistoimintana (*(t)walking*). Teoista puheeksi -mallissa puhetta edeltää yhteiskuntavastuuseen liittyvä viestinnällinen toiminta, kuten vastuullisuusraportointi. Puheesta teoiksi -lähestymisessä viestinnän ajatellaan vaikuttavan tapoihin, joilla yhteiskuntavastuun toimia toteutetaan organisaatiossa. Yhteistoiminnassa puhe ja teot tapahtuvat samaan aikaan. Tässä lähestymisessä viestintä kiinnittää vastuullisuuteen liittyvät toimet viestintään siten, että ne rakentavat toinen toisiaan. (Schoeneborn, ym., 2019.)

Vastuullisuusviestintää voidaan lähestyä teemojen ja kontekstien kautta, joissa vastuullisuusviestinnän lähestymistapoja voidaan havaita käytännön tasolla. Vastuullisuusviestintä voidaan esimerkiksi nähdä ”pyrkimyspuheena” tai poliittisena puheena. (Penttiä & Eräranta, 2021, s. 22-23.) Niin kutsutulla pyrkimyspuheella (Aspirational Talk) tarkoitetaan Christensenin, Morsingin ja Thyssenin (2013) esittämää näkemystä, jonka mukaan pyrkimyspuhe on pyrkimyksiä, visioita, periaatteita positiiviseen sosiaaliseen muutokseen, vaikka viestintä ei vastaisikaan täysin organisaation todellista toimintaa (Christensen ym., 2013, s. 373). Pyrkimyspuheeseen liittyy ilmaisujen abstraktius tai konkreettinen tavoitteen ilmaisu (Penttilä & Eräranta, 2021, s. 22). Vaikka pyrkimyspuhe nähdään helposti tekopyhänä (Penttilä & Eräranta, 2021, s. 22) pyrkimyksellisten ilmaisujen ja tekojen mahdollisuus todellisuuden rakentajana ja parannusten edistäjänä on tutkimuskirjallisuudessa kuitenkin myös tunnustettu. (Christensen ym., 2013, s. 372-393). Penttilän ja Erärannan (2021, 23) mukaan Matten ja Moonin (2020) vastuullisuusviestinnän poliittisuus voi

ilmentyä itsestään selvänä pidettynä vastuuna, mutta joka päätetäänkin tuoda julki lisäksi puheena. Vastuullisuudesta viestiminen ja puhuminen voi kertoa myös laajemmin yhteiskunnasta (Penttilä & Eräranta, 2021 s. 23).

Vastuullisuusviestinnässä on tunnistettu ajatus siitä, että organisaatiot kohtaavat luottamuspulaa viestiessään vastuullisuudesta (Waddock & Googins, 2011, s. 28). Vastuullisuusviestintää on tutkittu muun muassa vastuullisuusraporttien uskottavuuden näkökulmasta. (Lock & Seele, 2017.) Luottamukseen liittyvään haasteeseen on esitetty vastaus, jonka mukaan sidosryhmille suunnatun viestinnän tulisi perustua aitoihin arvoihin, käytäntöihin ja uskomuksiin organisaation sisällä (Waddock & Googins, 2011, s. 28).

Tutkimuskirjallisuudessa on jonkun verran esitetty, että vastuullisuusviestinnän taustalla vaikuttaisi paine. Bruunin ja Rydenfeltin (2023, 115-116) mukaan Schultz ja Wehmeier havaitsivat (2010, 22) tutkimuksessaan tekijöitä, jotka vaikuttavat vastuullisuuden huomioimiseen organisaation omassa toiminnassa. Painetta tunnistetaan olevan kilpailut ja markkinat, lainsäädännölliset normit, ammatilliset normit ja julkinen paine. Lainsäädännöllisillä ja ammatillisilla normeilla viitataan esimerkiksi sääntöjen noudattamiseen, kun taas julkinen paine syntyy dialogisesti sidosryhmien kanssa. (Schultz & Wehmeier, 2010, Bruun & Rydenfeltin, 2023, mukaan.)

Kansainvälinen vastuullisuusviestintään liittyvä tutkimuskeskustelun tunnistetaan syventyneen erityisesti yritysten yhteiskuntavastuuseen (Penttilä & Eräranta, 2021, s. 15). Ihlen ja muut (2011, s. 11) tuovat esiin, että useat organisaatiot ovat kertoneet vastuullisuuden olevan ensisijaisesti maineen parantamista tai suojelemista varten. Schmeltzin (2017) tutkimus osoitti, että organisaatioiden yhteiskuntavastuuseen liittyvät toimet nähdään liiketoiminnan kannalta välttämättöminä toimina, jotta mielikuva ja kilpailukyky organisaatiosta säilyy hyvänä. Vastuullisuuteen liittyvien

käytäntöjen vastaanottamisen ja sitoutumisen on havaittu auttavan mainostoimistoja ja mainonnan toimialaa ylläpitämään ja rakentamaan luottamusta ja mainetta laajemmassa yhteiskunnallisessa mielessä (Golob & Štumberger, 2016.). Tutkimuskirjallisuudessa vastuullisuusviestinnässä onkin tutkittu paljon vastuullisuutta mielikuvien ja maineen yhteydessä.

Diskursiivinen tutkimus, työntekijöistä vastuullisuuden merkityksen rakentajina, osoitti, että vastuullisuuden muodostumiseen liittyy moniäänisyyttä, jossa työntekijät ja johtajat ymmärtävät vastuullisuuden merkityksiä oman työn ja organisaation kautta. Tutkimuksessa havaittiin, että organisaatiot käyttävät erilaisia legitimitaatiotapoja rakentaessaan organisaation vastuullisuutta. Esimerkiksi valtuutusta ja rationalisointia käytettiin käytäntöjen legitimisoinnissa, jotka ottavat lait ja eettiset säännöt huomioon mainonnassa. Toisaalta työntekijöiden havaittiin käyttävän kerronnallisuutta esimerkiksi työympäristön kuvaamisessa. (Golob & Štumberger, 2016.)

Vastuullisuusviestintä nähdään merkittävänä vastuullisuuden ymmärrettäväksi tekemisessä sekä vastuullisuustoiminnan organisoimisessa. (Penttilä & Eräranta, 2021, s. 12-14.) Christensen ja muut (2022, s. 363) toteavat, että useat tutkimukset osoittavat ulkopuolisille suunnattujen vastuullisuustavoitteiden vaikuttavan organisaation käytäntöihin. Vastuullisuusviestinnän viimeaikaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että vastuullisuusviestintä tuo esiin muun muassa johtajien käsityksiä ja prioriteetteja (Penttilä, 2020) myös ylläpitää organisaation legitimitettä (Iivonen & Moisander, 2015; Schultz, Castello & Morsing, 2013. Lisäksi on esitetty, että vaikka vastuullisuusviestinnän tarkoituksessa epäonnistuttaisiin, vaikuttaa se todennäköisesti tapoihin, joilla organisaatiosta puhutaan ja miten vastuullisuuden ihanteet nähdään. Lopulta myös vastuullisuuden käytännöt kehittyvät ja edistävät organisaation todellisuuden muodostumista. (Christensen ym., 2022, s. 355.)

Vaikka vastuullisuus tunnustetaan laajalti, tutkimus näyttäytyy paikoitellen kovin yksipuolisena, etenkin yritysmaailman asiana. Julkisen sektorin odotetaan tukevan yritysmaailmaa vastuullisuustoimenpiteissään, mutta vähemmälle huomiolle jätetään julkisen sektorin oma toimijuus vastuullisuuden edistäjänä (Hawrysz & Foltys, 2015). Vastuullisuutta on jonkun verran tutkittu yhteiskuntavastuun kehittymisen näkökulmasta Liettuan julkisen sektorin kontekstissa. Tutkimuksessa selvisi, että suurin puute julkisen sektorin yhteiskuntavastuun toteutumiselle oli sosiaaliseen vastuullisuuteen liittyvä tiedon puute ja sen huomioimisesta nähtävä hyöty esimerkiksi yhteiskunnalle. (Štreimikienė, ja Pušinaitė, 2009.)

Ihlen ja muut (2011, s. 11) tuovat esiin, että viestinnän tutkimukset yhteiskuntavastuusta ovat tärkeitä, jotta voidaan ymmärtää, miten vastuullisuuden merkitys rakennetaan ja kuinka sitä toteutetaan organisaatiossa. Tutkimuksessani ymmärrän vastuullisuuden rakentuvan sosiaalisen konstruktionismin avulla, jossa kielen avulla sosiaalinen todellisuus rakentuu (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006). Hahmotan tutkimuksessani vastuullisuusviestinnän konstitutiivisena vastuullisuuden käytäntöjä rakentavana prosessina (Schoeneborn ym., 2019), jossa vastuullisuus rakentuu viestintätekojen kautta. (Penttilä & Eräranta, 2021, s. 17.) Näkökulman mukaan vastuullisuusviestintä on merkitysneuvotteluprosessi, jossa organisaation todellisuutta rakentavat myös organisaation ulkopuoliset toimijat (Schoeneborn & Trittin, 2013). Tämän tutkimuksen tavoitteena on tuottaa tietoa, millaisia merkityksiä vastuullisuus saa julkisen sektorin organisaatioiden vastuullisuusviestinnässä. Valitsemani konstitutiivinen lähestymistapa luo puitteet tarkastella, miten viestintä rakentaa vastuullisuutta ja luo merkityksiä vastuullisuudelle.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tuon tässä luvussa esille tutkimuksen toteutuksen. Esittelen ensin tutkimuksen tavoitteen ja tutkimuskysymykset. Tämän jälkeen esittelen tutkimuskohteen, kuinka olen aineistoa käsitellyt sekä valitsemani tutkimusmenetelmän, laadullisen sisällönanalyysin.

3.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa, millaisia merkityksiä vastuullisuus saa julkisen sektorin organisaation vastuullisuusviestinnässä. Tähän tutkimustavoitteeseen haen vastausta seuraavan tutkimuskysymyksen avulla:

1. Miten vastuullisuus rakentuu sisäministeriön hallinnonalan vuoden 2021 vastuullisuusraporteissa?

Asettamalla tutkimuskysymyksellä syvennyn luomaan ymmärrystä vastuullisuuden rakentumisesta julkisen sektorin organisaatioiden vastuullisuusviestinnässä. Tutkimuksessani pyrin löytämään organisaatioiden tapoja kuvata vastuullisuutta, ja sitä kautta tuottaa tietoa julkisen sektorin kontekstissa syntyville vastuullisuuden merkityksille.

Tutkimuksessani ymmärrän vastuullisuuden rakentuvan sosiaalisen konstruktionismin kautta, jossa sosiaalinen todellisuus rakentuu kielen käytön avulla. Erilaiset kuvaukset, joilla vastuullisuutta tuodaan vastuullisuusraporteissa esiin ovat siis todellisuutta rakentavia kielellisiä kuvauksia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka, 2006.) Tutkimuksessani ymmärrän vastuullisuuden merkitysten lisäksi rakentuvan konstitutiivisesti,

jonka mukaan vastuullisuus rakentuu viestintätekojen kautta (Penttilä & Eräranta, 2021, s. 17).

3.2 Tutkimuskonteksti

Tutkimuskontekstina tässä tutkimuksessa käytän sisäministeriön hallinnonalan alaisuudessa toimivien ministeriön, laitosten ja virastojen (Hätäkeskuslaitos, poliisi, Rajavartiolaitos, suojelupoliisi, sisäministeriö ja Kriisinhallintakeskus) vastuullisuusraportteja vuodelta 2021, jotka on julkaistu vuonna 2022. Tässä tutkimuksessa käytän kuitenkin selkeyden ja yhtenäisen puhuttelutavan vuoksi aineistoni toimijoista yhteistä nimitystä organisaatio.

Sisäministeriö on sisäiseen turvallisuuteen ja maahanmuuttoon keskittyvä ministeriö, jonka päämääränä on, että Suomi on maailman turvallisin maa tänä päivänä ja tulevaisuudessa (Sisäministeriö, 2023a). Sisäministeriön alaisuudessa toimivat Poliisihallitus, Maahanmuuttovirasto, Rajavartiolaitos, Hätäkeskuslaitos, Pelastusopisto, Kriisinhallintakeskus ja suojelupoliisi (Sisäministeriö, 2023b). Kuitenkin vuonna 2021 valtionhallinnon vastuullisuusraportoinnin ohjeiden mukaisesti vastuullisuusraporttinsa julkaisivat Hätäkeskuslaitos, Kriisinhallintakeskus, poliisi, Rajavartiolaitos, suojelupoliisi ja sisäministeriö, joista aineistoni koostuu.

Sisäministeriön tehtävänä on valmistella lainsäädäntöä, joka koskee hallinnonalansa piiriä, tehdä tulosohjausta sisäministeriön alaisille virastoille ja laitoksille sekä käsitellä kansainvälisiä ja EU-asioita, jotka koskevat toimialansa piiriin (Sisäministeriö, 2023b). Poliisin toiminta keskittyy yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon sekä rikosten torjuntaan. Poliisihallitus toimii poliisitoiminnan johtavana ja ohjaavana keskusvirastona, jonka alaisuudessa toimii poliisilaitokset sekä valtakunnalliset yksiköt keskusrikospoliisi ja Poliisiammattikorkeakoulu. (Sisäministeriö, 2023b; Poliisi, 2023.) Suojelupoliisin

tehtävänä on torjua ja ennaltaehkäistä vakavia kansalaisia koskevia uhkia, kuten terrorismia ja laitonta tiedustelua, jota vieraat valtiot kohdistavat Suomeen (Suojelupoliisi, 2023). Kriisinhallintakeskus, CMC (Crisis Management Centre Finland) on siviilikriisinhallinnan kokoava toimija, joka pyrkii toiminnallaan muun muassa vähentämään kriiseistä kärsivien maiden epävakautta ja sen leviämistä (Kriisinhallintakeskus, 2023). Suomen Rajavartiolaitos on rajaturvallisuudesta, meripelastuksesta, ympäristövahinkojen torjunnasta ja puolustusvalmiudesta vastaava toimija. Rajavartiolaitos koostuu yhdeksästä hallintoyksiköstä ympäri Suomen. (Rajavartiolaitos, 2023.) Häätäkeskuslaitos on hallintoon ja kuuteen häätäkeskuslaitokseen jakautuva valtakunnallinen virasto, joka tuottaa Suomen häätäkeskuspalvelut Manner-Suomessa. Häätäkeskuslaitoksen toiminnan tarkoitus on häätäkeskuspalveluiden tuottamisen lisäksi edistää väestön turvallisuutta ja parantaa palveluiden saatavuutta. (Häätäkeskuslaitos, 2023.)

Vastuullisuusraportit pohjautuvat yhteiseen valtionhallinnon viitekehykseen, joka nojaa YK:n Agenda 2030 -toimintaohjelmaan. Kestävää kehitystä maailman kaikissa maissa ohjaa YK:ssa vuonna 2015 sovittu kestävän kehityksen toimintaohjelma nimeltä Agenda 2030. Toimintaohjelma korostaa tavoitteiden keskinäisriippuvuutta. Tällä tarkoitetaan sitä, että tavoitteita edistettäessä tulee huomioida toimenpiteiden vaikutukset muihin tavoitteisiin. Keskinäisriippuvuudella tarkoitetaan myös sitä, että ympäristöllistä, sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä pitää tarkastella yhdessä. Toimintaohjelma sisältää 17 tavoitetta, jotka siihen sitoutuneiden maiden on tarkoitus saavuttaa vuoteen 2030 mennessä. (Kestäväkehitys, 2023.) Agenda 2030 toimintaohjelmaan kuuluvat tavoitteet ovat esitelty alla olevassa taulukossa (taulukko 1).

TAULUKKO 1 Agenda 2030 toimintaohjelman tavoitteet

Agenda 2030 toimintaohjelman tavoitteet:
1. Ei köyhyttä
2. Ei nälkää
3. Terveyttä ja hyvinvointia
4. Hyvä koulutus
5. Sukupuolten tasa-arvo
6. Puhdas vesi ja sanitaatio
7. Edullista ja puhdasta energiaa
8. Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua
9. Kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuureja
10. Eriarvoisuuden vähentäminen
11. Kestävät kaupungit ja yhteisöt
12. Vastuullista kuluttamista
13. Ilmastotekoja
14. Vedenalainen elämä
15. Maanpäällinen elämä
16. Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta
17. Yhteistyö ja kumppanuus

Valtiokonttori suosittelee valtion toimijoita hyödyntämään vastuullisuusraportin laatimisessa Valtiokonttorin vastuullisuusraportointiohjetta. Vastuullisuusraporteissa organisaatiot arvioivat omaa toimintaansa toimintaohjelmassa määriteltyjen kestävän kehityksen tavoitteiden valossa. Raportissa keskeisenä asiana on tuoda esiin organisaation käden- ja jalanjälki. Organisaation kädenjäljellä tarkoitetaan oman toiminnan positiivisten vaikutusten lisääntymistä ja negatiivisten vaikutusten vähenemistä. Organisaation jalanjälki puolestaan tarkoittaa oman toiminnan toimintaympäristöön vaikuttavien negatiivisten vaikutusten tunnistamista. (Valtiokonttori, 2023.)

Tutkimukseni aineistona toimivat vastuullisuusraportit ovat ensimmäiset vastuullisuusraportit organisaatioilta uusien Valtiokonttorin yhtenäisten vastuullisuusraportointiohjeiden mukaisesti toteutettuina. Vastuullisuusraportit nojaavat valtionhallinnon yhteisiin vastuullisuusraportoinnin ohjeisiin kuitenkin siten, että jokainen organisaatio on itse valinnut itselleen parhaaksi katsomansa YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden joukosta omaan toimintaan sopivat tavoitteet (Valtiokonttori, 2023).

TAULUKKO 2 Organisaatioiden vastuullisuusraportteihin valitut tavoitteet Agenda 2030 -toimintaohjelmasta

Vuonna 2021 sisäministeriön hallinnonalan organisaatioiden vastuullisuusraportit	Organisaatioiden valitsevat tavoitteet vuoden 2021 vastuullisuusraporttiin (tavoitteet numeroina YK:n listan mukaisesti)
Sisäministeriö	(5) Sukupuolten tasa-arvo (10) Eriarvoisuuden vähentäminen (12) Vastuullinen kuluttaminen (16) Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta
Hätäkeskuslaitos	(3) Terveyttä ja hyvinvointia (10) Eriarvoisuuden vähentäminen (12) Vastuullinen kuluttaminen
Kriisinhallintakeskus	(5) Sukupuolten välinen tasa-arvo (10) Eriarvoisuuden vähentäminen (12) Vastuullinen kuluttaminen (16) Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta (17) Yhteistyö ja kumppanuus
Poliisi	(4) Hyvä koulutus (5) Sukupuolten tasa-arvo (10) Eriarvoisuuden vähentäminen

	(12) Vastuullinen kuluttaminen (13) Ilmastotekoja (16) Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta
Rajavartiolaitos	(3) Terveyttä ja hyvinvointia (12) Vastuullinen kuluttaminen (13) Ilmastotekoja (14) Vedenalainen elämä (16) Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta
Suojelupoliisi	(8) Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (12) Vastuullinen kuluttaminen (13) Ilmastotekoja (16) Rauhaa ja oikeudenmukaisuutta

Sisällöllisesti raportit olivat toisistaan poikkeavia, mutta raporttien rakenne oli jokaisessa lähes samanlainen. Vastuullisuusraporteissa oli ensin johdanto tai esipuhe, joka oli tyypillisesti organisaation johdon tervehdys. Tämän jälkeen vastuullisuusraporteissa kuvattiin organisaatiota ja sen tehtäviä. Lisäksi organisaation kuvailun yhteydessä kerrottiin, millä perustein Agenda 2030 toimintaohjelmasta valitut tavoitteet olivat valikoituneet organisaatioiden raportteihin.

Tämän jälkeen jokainen valittu tavoite esiteltiin sekä kerrottiin, mitä se tarkoittaa oman toiminnan kannalta. Se, mitä tavoitteet tarkoittivat oman toiminnan kannalta, oli osittain avattu tarkemmin asetetuissa alatavoitteissa. Näissä organisaatioilla oli tosin toisistaan poikkeavia esittämistapoja. Osa organisaatioista kuvasi erikseen vastuullisen toiminnan edistymistä, osassa se oli kirjoitettu osaksi valittujen tavoitteiden kuvailua oman toiminnan kannalta. Osassa raporteista tekstien kirjoittajat olivat näkyvissä, mutta suurin osa kirjoitti raporttinsa ilman kirjoittajien nimiä.

Eroavaisuuksia oli myös havaittavissa siinä, miten osiot oli otsikoitu. Osa raporteista hyödynsi Agenda 2030 -toimenpideohjelman tavoitteita otsikoissa. Osalla organisaatioista otsikot olivat itse keksittyjä ja enemmän omaan toimintaan sidottuja. Raporttien lopussa oli vielä kappale raportin laadintatavasta, joissa organisaatioiden välillä oli eroavaisuuksia. Osalla organisaatioista kyseiset kappaleet olivat pidempiä ja yksityiskohtaisempia kerronnaltaan. Toisissa raporteissa taas kyseiset kappaleet olivat yleisemmällä tasolla kuvaavia ja tiiviitä.

3.3 Aineistonkeruu ja laadullinen sisällönanalyysi

Aineiston keräämisessä lähdin liikkeelle siitä, että etsin aineistoon kuuluvat vastuullisuusraportit Valtiokonttorin sivuilta, jonne kaikki vuoden 2021 raportointiohjetta hyödyntäneet vastuullisuusraportit oli koottu. Raportit olivat luettavissa hieman eri tiedostomuodoissa, joten aineiston kerääminen vaati erilaisia työvaiheita. Aineiston kerääminen tapahtui viikolla 15 vuonna 2023. Osan aineistoon kuuluvista vastuullisuusraporteista latasin ensiksi tietokoneelleni, jonka jälkeen kopioin tekstit itselleni talteen muodostamaani Word-asiakirjaan. Osan aineistoon kuuluvista vastuullisuusraporteista taas keräsin organisaation verkkosivuilla olevasta verkkosivumuotoisesta raportista, josta tallensin vastuullisuusraportin sisällön itselleni talteen. Raporteissa esiintyi kuvia ja kaavioita, joita en sisällyttänyt aineistooni sitä kerätessäni, vaan ne jäivät aineiston keräämisen vaiheessa ulkopuolelle. Tämän jälkeen loin yhden yhteisen Word-asiakirjan, johon liitin kaikki aineiston osuudet yhdeksi isoksi aineistoksi. Tein tämän sen vuoksi, jotta käsittelisin aineistoa yhtenäisenä aineistokokonaisuutena, en irrallisina raportteina. Lisäksi Wordiin tallennetun aineistokokonaisuuden avulla pystyin varmistamaan, että aineisto pysyy sellaisena kuin se aineistonkeruuhetkellä on ollut. Wordiin koottu aineisto oli kaiken kaikkiaan yhteensä 59 sivua.

Tämä tutkimus toteutettiin aineistolähtöisen laadullisen sisällönanalyysin menetelmää hyödyntäen. Laadullinen sisällönanalyysi on yksi laajimmin hyödynnetty tutkimusmenetelmä vastuullisuutta tutkineissa tutkimuksissa. Lisäksi sisällönanalyysia pidetään yksinkertaisena tapana selvittää nykyisyyttä sanojen ja asiakokonaisuuksien kautta tekstistä. (Sweeney & Coughlan, 2008, s. 116.) Laadullisessa sisällönanalyysissä keskitytään siihen, mitä asioita tai teemoja aineistosta käy ilmi (Vuori, 2023). Laadullinen sisällönanalyysi on menettelytapa, jonka avulla voidaan analysoida esimerkiksi erilaisia asiakirjoja, jotka ovat jo valmiiksi tai mahdollista myöhemmin saattaa kirjalliseen muotoon. Laadullista sisällönanalyysia kuvaillaan tekstianalyysiksi, jossa etsitään merkityksiä tekstille. (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 105.)

Laadullista sisällönanalyysia hyödyntävän tutkimuksen voi toteuttaa teorialähtöisesti ja aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisellä eli induktiivisella sisällönanalyysilla tarkoitetaan tutkimusta, jossa teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta käsin. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä tutkittavaan ilmiöön liittyvät käsitteet ovat jo ikään kuin olemassa. (Sarajärvi & Tuomi, 2017).

Koska tutkimukseni tavoitteena on tuottaa tietoa, siitä millaisia merkityksiä vastuullisuus saa julkisen sektorin vastuullisuusviestinnässä koin laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin parhaaksi tutkimusmenetelmäksi. Aineistolähtöistä tutkimusmenetelmää puoltaa se, että vastuullisuuden rakentumista julkisen sektorin kontekstissa ei ole juurikaan tutkittu, jolloin teoriaa ja käsitteistöä kyseisestä ilmiöstä ei ole.

Menetelmänä sisällönanalyysi pohjautuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa liikutaan aineistosta, tässä tutkimuksessa julkisen sektorin vastuullisuusviestintää ilmentävästä aineistosta, kohti sen käsitteellistystä eli aineistosta esiin nostamiani merkityksiä (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 115). Se on myös menetelmä, jossa aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena. Tällä

tarkoitetaan sitä, että vaikka aineisto koostuu useista erilaisista aineistokokonaisuuksista, esimerkiksi leipäteksti ja ingressi, ei näiden erilaisten aineistokokonaisuuksien välille tehdä eroa. (Alasuutari, 2012.) Tutkimuksessani olen laatinut yhden tiedostoasiakirjan, jossa kaikki tekstit pysyvät saman arvoisina suhteessa toisiinsa. Aineistossani en tee eroa otsikoiden, väliotsikoiden tai leipätekstin välille.

Laadullisessa sisällönanalyysissä aineiston käsittely tapahtuu vaiheittain. Tuomi ja Sarajärvi (2002) tuovat teoksessaan esiin Milesin ja Hubermanin (1985) kolmivaiheisen aineistolähtöisen aineiston analyysimallin, jota hyödynnän myös tässä tutkimuksessa. Mallin ensimmäinen osa on *pelkistäminen*. Ensimmäisessä vaiheessa karsitaan kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen sisältö pois ja jäljelle jääneet osat niin sanotusti koodataan, esiin nostetaan siis olennaiset osat. (Tuomi & Sarajärvi, 2002.)

Pelkistin ensin aineistoni aineiston keräämisen vaiheessa pelkkiin teksteihin, joita vastuullisuusraporteissa esiintyi. Kuvat, kuvatekstit, mahdollisten kirjoittajien tiedot ja kaaviot jäivät pelkistämässä ulkopuolelle. Tämän jälkeen koodasin aineistoni käyttämäni analyysiyksikön avulla. Tutkimuksessa käytettävä analyysiyksikkö voi olla esimerkiksi sana, lause tai ajatuskokonaisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 112). Analyysiyksikkönä tässä tutkimuksessa käytin ajatuskokonaisuutta, joka nojautuu vastuullisuusviestinnän tutkimuksen parissa tunnistettuun yhteiskuntavastuun käsitteeseen. Analyysiyksikköni rajautui siis vastuullisuudeksi, joka otti huomioon yhteiskuntavastuun ulottuvuudet (sosiaalinen, taloudellinen ja ympäristöllinen). Koodaamalla aineistoa, kysyin aineistolta, millaisia merkityksiä vastuullisuudelle aineistossa annetaan. Tällöin jäljelle jäi tutkimukseni kannalta olennaiset osat jäljellä.

Helpottaakseni aineiston toisen vaiheen ryhmittelyä, pelkistin aineiston yhteiskuntavastuun kolmea ulottuvuutta hyödyntäen. Kysyessäni aineistolta,

miten vastuullisuus rakentuu, yliviivasin havaintoni eri värejä hyödyntäen. Pyrin pelkistämävaiheessa tunnistamaan, millaista vastuullisuutta vastuullisuuden kuvaukset pitivät sisällään, olivatko ne sosiaaliseen, taloudelliseen ja ympäristövastuuseen liittyviä kuvauksia. Jokaiselle yhteiskuntavastuun ulottuvuudelle oli oma väri sekä lisäksi mukana oli niin sanottu yhteinen väri, mikäli huomasin, että jokin ajatuskokonaisuus piti sisällään useampaa ulottuvuutta. Tässä kohdassa tein itselleni avustavia muistiinpanoja siitä, millaista vastuullisuutta huomasin vastuullisuuden kuvauksen tuovan esiin, jotta seuraavassa vaiheessa tehtävä ryhmittely olisi helpompaa. Kun tämä lukukierros oli suoritettu, kokosin merkatut tekstit Word-asiakirjaan.

Toisessa vaiheessa yhdistin eli *ryhmittelin* havaintojani aineistosta. Tässä vaiheessa aineiston käsittelyä muodostin teemoja. Tutkimukseni on aineistolähtöinen sisällönanalyysi, jolloin muodostin teemat aineistosta tekemieni havaintojen perusteella. Havaintojen yhdistämisessä ajatuksena on, että yhdistettävien aineistoesimerkkien tunnistetaan olevan osa samaa ilmiötä (Alasuutari, 2012). Tässä kohtaa yhteiskuntavastuun ulottuvuudet eivät enää vaikuttaneet teemojen muodostamiseen, vaan tarkastelin aineistoa siitä näkökulmasta, miten vastuullisuus aineistossa rakentuu. Rakentumista havaitsin sisäministeriön hallinnonalan vastuullisuuden kuvauksista.

Aineistossa oli tunnistettavissa selkeästi kuvauksia yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyen sekä kuvauksina, joissa henkilöstön merkitys organisaation resurssina ja heihin panostamisena korostui. Vastuullisuuden kuvaukset aineistossa toivat esiin turvallisuuden takaamista. Lisäksi vastuullisuuden kuvaukset toivat voimakkaasti sitoumuksia, joihin organisaatiot toiminnassaan oli sitoutuneita. Muodostin viisi teemaa, jotka toivat esiin, vastuullisuuden rakentumista julkisen sektorin vastuullisuusviestinnässä. Teemat nimesin seuraavasti: *Ympäristöystävälliset valinnat*, *Yhdenvertaisuuden edistäminen*, *Henkilöstöön panostaminen*,

Turvallisuuden takaaminen ja Toimintaan vaikuttavat sitoumukset. Aineistossa esiintyi paljon kuvauksia, joissa ympäristöystävälliset teot ja valinnat toivat esiin organisaation vastuullisuutta.

Ryhmittelyvaiheessa hyödynsin analyysissäni verkkosivupohjaista Flinga-työkalua. Flingassa kirjoitin aineistoni muodostavat ajatuskokonaisuudet omille muistilapuilleen ja aloin yhdistelemään ajatuskokonaisuuksia niitä yhdistävien piirteiden perusteella, esimerkiksi vastuullisuutta ilmaisevat kuvaukset, joissa esiintyi puhetta työhyvinvoinnin edistämisenä tai sen huomioimisena kokosin Flingassa yhteen. Tämän jälkeen omia ajatuksiani selkeyttääkseni loin vielä havaittujen teemojen perusteella taulukon, josta näki, millaisia kuvauksia aineistosta löytyi. Teemat olivat lopulta melko helppo tunnistaa edellä mainituiksi viideksi ryhmäksi, sillä olin tehnyt alustavia muistiinpanoja pelkistämisyvaiheessa. Jonkun verran teemoissa esiintyi päällekkäisyyttä, jolloin kuvaukset sijoittuivat useampaan teemaan. Toisaalta aineistossa esiintyi myös vastuullisuuden kuvailua, joka tarkasteli vastuullisuutta kokonaisuutena. Tällöin kyseiset kuvaukset eivät olleet kategorisoitavissa mihinkään yhteen tiettyyn teemaan, koska ne kuuluivat kaikkiin teemoihin.

Kolmannessa vaiheessa, tulkitsin aineistosta esiin nostettuja havaintoja. Tuomi ja Sarajärvi (2002) mukaan Miles ja Huberman (1985) käyttivät omassa jäsennyksessään tästä vaiheesta nimitystä *abstrahointi* (Tuomi & Sarajärvi, 2002). Toisin sanoen voidaan sanoa, että tutkittavasta aiheesta tehdään merkitystulkinta, joka on johdettu käytössä olleen aineiston pohjalta. Aineiston tulkinta on arvoituksen ratkaisemista, jossa ratkaisu löytyy ei vain pelkistetyn aineiston pohjalta vaan koko aineiston pohjalta. Tämä tarkoittaa sitä, että pelkistetyt havainnot toimivat vihjeiden antajina koko aineiston tarkasteluun. (Alasuutari, 2012.) Kolmannessa vaiheessa siis tulkitsin aineistoa kokonaisuutena. Tässä vaiheessa tulkitsin vastuullisuuden kuvauksia ja sitä, millaisia merkityksiä vastuullisuus saa julkisen sektorin vastuullisuusviestinnässä.

4 VASTUULLISUUDEN RAKENTUMINEN

VUODEN 2021 VASTUULLISUUSRAPORTEISSA

Esittelen tässä luvussa tutkimukseni tulokset ja vastaan asettamaani tutkimuskysymyksen, miten vastuullisuus rakentui sisäministeriön hallinnonalan vastuullisuusraporteissa vuonna 2021. Löysin tekemäni aineistolähtöisen laadullisen sisällönanalyysin pohjalta viisi teemaa: *Ympäristöystävälliset valinnat, Yhdenvertaisuuden edistäminen, Henkilöstöön panostaminen, Turvallisuuden takaaminen ja Toimintaan vaikuttavat sitoumukset*, jotka esittelen seuraavaksi. Esittelen aineistoesimerkkien avulla tulokseni sekä päähavaintoni löytämistäni teemoista.

4.1.1 Ympäristöystävälliset valinnat

Ympäristöystävälliset valinnat -teema piti sisällään kuvailuja, joiden mukaan vastuullisuus on valintoja kestävämmän yhteiskunnan ja ympäristön puolesta. Tämän kaltainen vastuullisuus ilmeni erilaisina toiminnan kuvailuina, kuten kierrättämisenä sekä päästöjen vähentämiseen liittyvinä toimina.

Vastuullisuus ilmeni erilaisina lausumina, esimerkiksi kierrättämispuheena, jonka yhteydessä korostuivat muun muassa sanat edistäminen, tehostaminen ja parantaminen. Vastuullisuus rakentui kuvailuna omista toimintatavoista, joiden on tunnistettu kuormittavan ympäristöä. Lisäksi omien toimintatapojen yhteydessä tuotiin esiin, kuinka on syytä pohtia ympäristöystävällisempiä tapoja toiminnan toteuttamiseen. Vastuullisuus rakentui toiminnan kuvailuna, joka pyrkii edistämään vastuullisuutta entisestään.

”Tehostetaan jätteen kierrätystä toimitiloissa ja vuokra-asunnoissa.” -Rajavartiolaitos

"Hankintojen vastuullisuuden kehittämistä edistetään jatkuvasti." - suojelupoliisi

Vastuullisuusraportit toivat esiin toimien lisäksi erilaisia rutiineja ja käytänteitä. Esimerkiksi se, miten kierrättämiselle on olemassa jonkinlainen selkeä toimintatapa. Lisäksi vastuullisuusraporteissa esiintyi paikoitellen hyvin yksityiskohtaisia kuvailuja, kuinka kierrättäminen on huomioitu omassa toiminnassa.

"Varusteet käytetään uudelleen, tai mikäli ne eivät enää sovellu käyttöön, ne kierrätetään tai tuhoetaan Suomessa asianmukaisesti." -Kriisinhallintakeskus

Aineistossa vastuullisuus rakentui hankintojen ja työvälineiden kautta, jotka olivat ikään kuin eräänlaisia tapoja ottaa vastuullisuus huomioon. Kuvailut uusista hankinnoista ja työvälineistä olivat osittain toteavaa. Vastuullisuusraporteissa tuotiin esimerkiksi esiin erilaisia organisaation toimintaan liittyviä kalusto- ja laitehankintoja, joissa otetaan huomioon energiatehokkuus. Kuvailut olivat kuitenkin paikoitellen myös mainintoja edistettävistä kestävästä julkisista hankintakäytännöistä. Hankintojen yhteydessä saatettiin mainita, että hankinnat tulee tehdä kansalliset lait huomioiden.

"Edistää kestäviä julkisia hankintakäytäntöjä kansallisten lakien ja prioriteettien mukaisesti." -suojelupoliisi

Luonnonvarojen säästeliäs käyttö näkyi vastuullisuusraporteissa esimerkiksi kuvauksina, kuinka virka-autojen uusimisessa huomiota kiinnitetään vähäpäästöisyyteen, esimerkiksi mahdollisuutena sähköllä toimivan kaluston käyttöön. Näissä yhteyksissä vastuullisuus rakentui siten, että asioihin kiinnitetään huomiota ja tullaan myös jatkossa kiinnittämään huomiota.

"Omia virka-autoja on vähennetty viimeisen kymmenen vuoden aikana kolmannekseen ja uusien autojen hankinnassa keskeisinä hankintakriteereinä ovat energiatehokkuus, turvallisuus ja vähäpäästöisyys." -Hätäkeskuslaitos

Vastuullisuus rakentui päästöjen vähennyksiä esiin tuovina kuvailuina. Kuvailut olivat osittain hyvinkin yksityiskohtaista ja tilastollisia siitä, kuinka paljon päästöjä on syntynyt ja toisaalta, kuinka paljon on pystytty vähentämään omia päästöjä. Kaikki organisaatiot tunnistivat omassa toiminnassaan syntyvän ympäristöä kuormittavia päästöjä. Tavoissa, joilla vastuullisuus rakentui vastuullisuusraporteissa, oli nähtävissä kuvailuja siitä, miten on parhaalla mahdollisella tavalla pyritty huomioimaan vaikutukset ympäristöön. Vastuullisuusraporteissa tunnistettiin myös virkamatkustamisesta aiheutuvat päästöt ja niiden hillitsemiseksi tarjottiin erilaisia ratkaisuja, jopa hyvin yksikantaisia linjauksia. Päästöjen vähennyksen yhteydessä nousi usein esiin maininta etäkäytänteiden lisääntyneestä käytöstä, joka on vähentänyt esimerkiksi virkamatkustusta.

"Matkustamisessa käytetään ensisijaisesti julkisia kulkuneuvoja. Lentomatkustamista käytetään vain pakottavista syistä." - Hätäkeskuslaitos

Merkittävän paljon päästöjen vähentämiseen liittyvien toimien yhteydessä vastuullisuuden rakentuminen liittyi lain sekä rahoituksen näkökulmiin. Aineistossa kuvailtiin, että lakien tai resurssien salliessa tullaan huomioimaan energiatehokkaampia ratkaisuja. Samalla esiintyi myös jonkun verran pyrkimyksiä ottaa huomioon vähäpäästöisemmät ratkaisut.

Lisäksi vastuullisuus rakentui aineiston perusteella erilaisina ympäristötietoisuuteen liittyvinä koulutuksina, työryhminä ja tietoisuuden lisäämisenä. Suhteessa muihin jäsenyksiin nämä näyttäytyivät aineiston perusteella olevan pienemmässä roolissa organisaatioiden kuvailuissa toimia ympäristöystävällisemmin.

”Kannustetaan ja koulutetaan henkilöstöä vastuullisiin valintoihin.” -suojelupoliisi

4.1.2 Yhdenvertaisuuden edistäminen

Vastuullisuus rakentui aineistossa yhdenvertaisuuden edistämisenä. Yhdenvertaisuuden edistämistä oli havaittavissa sekä yhteiskunnallisella tasolla että yksilötasolla. Yhdenvertaisuus yhteiskunnallisella tasolla näkyi muun muassa kuvailuina, miten organisaatioiden tuottamien palvelut tulisi olla yhdenvertaisesti saavutettavia kaikille.

”Viraston tehtävänä on tuottaa laadukkaita, luotettavia ja yhdenvertaisia hätäkeskuspalveluja.” -Hätäkeskuslaitos

Yhdenvertaisten palveluiden osalta esille nousivat esimerkiksi ihmisten erilaiset taustat, jotka tulee huomioida organisaatioiden tuottamien palveluiden toteutuksessa. Lisäksi yhdenvertaisuuden edistäminen ilmeni siinä, miten organisaatiot kuvasivat omaa toimintaansa. Vastuullisuus rakentui erilaisina yhdenvertaisuuteen liittyvinä kuvailuina sekä, millaisia käytänteitä organisaatiot kertoivat ylläpitävänsä toteuttaessaan tehtäväänsä. Jonkun verran aineistossa kerrottiin myös hankinnoista, joiden kautta voidaan taata parempi yhdenvertainen kohtelu.

”Kielellisen yhdenvertaisuuden edistämiseksi käytössä on lisäksi yli 30 kieltä kattava 24/7 tulkkauspalvelu, joka mahdollistaa vieraskielisten soittajien palvelun heidän omalla äidinkielellään.” -Hätäkeskuslaitos

Yhdenvertaisuudesta puhuttaessa laajemmassa yhteiskunnallisessa kehyksessä tuotiin vastuullisuusraporteissa myös esiin, että yhdenvertaisuus on yksi keskeisimpiä tavoitteita.

”Toimeenpannaan päivitetty tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
Rajavartiolaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitettiin vuonna 2021.
Suunnitelmaan lisättiin kokonaan uutena osana toiminnallisen tasa-arvon ja
yhdenvertaisuuden määrittely ja tavoitteiden asettaminen” -Rajavartiolaitos

Vastuullisuus rakentui myös työryhmien kautta ja toimintatapojen kautta, joiden tarkoitus on kehittää käytäntöjä tasa-arvoisemmiksi. Yhdenvertaisuus ilmeni myös pyrkimyksinä ja tavoitteena toimia paremmin yhdenvertaisuutta edistäen. Vastuullisuusraporteissa pyrkimykset liittyivät siihen, että yhdenvertaisuutta pyritään edistämään sekä lisäämään toimia, jotta yhdenvertaisuus toteutuisi.

” Kehitetään työpaikalla yhteistä toimintaa ja toimintatapoja, edistetään henkilöstön reilua kohtelua, tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta” -suojelupoliisi

Vastuullisuusraporteissa yhdenvertaisuus näkyi siinä, miten toiminnan kuvattiin tähtäävän siihen, että jokainen ihminen tulee kohdatuksi samanarvoisesti kaikissa tilanteissa. Yhteiskunnallisella tasolla huomioitavan yhdenvertaisuuden lisäksi aineistossa esiintyi myös puhetta yhdenvertaisuudesta yksilötasolla. Yhdenvertaisuus yksilötasolla esiintyi aineistossa samalla tavalla kuin yhteiskunnallisella tasolla, eli puhuttiin siitä, että kaikkia tulee kohdella samanarvoisesti.

”Kohtelemme jokaista henkilöä, niin asiakkaita kuin kollegoitamme, samanarvoisesti riippumatta heidän henkilökohtaisista ominaisuuksistaan tai taustastaan.” -poliisi

Yhdenvertaisuuden organisaatioiden vastuullisuuden kuvailuissa rakentui muun muassa henkilöstön koulutuksena. Lisäksi henkilöstön yhdenvertaisuuteen liittyvissä vastuullisuuden jäsenyksissä korostui koulutukset ja rekrytoinnit, jotka tukevat moninaisuutta. Vastuullisuusraporteissa esiintyi myös jäsenyksiä siitä, miten organisaatiot kiinnittävät huomiota sukupuolijakaumaan. Rekrytointi näkyi

vastuullisuusraporteissa yhtenä tapana kiinnittää huomiota organisaatiossa toteutuvaan ihmisten yhdenvertaiseen kohteluun.

”Rekrytoinneissa tai koulutuksissa ei rajata osallistumista aktiivisesti iän, sukupuolen, vammaisuuden, rodun, etnisyyden, alkuperän, uskonnon tai muun taustan perusteella. Koulutuksissa ja rekrytoinneissa tulisi kuitenkin tukea aktiivisemmin moninaisuutta, jotta asiantuntijarosteriin saataisiin laajemmin eri taustaisia asiantuntijoita.” - Kriisinhallintakeskus

4.1.3 Henkilöstöön panostaminen

Vastuullisuus rakentui aineistossa henkilöstöön panostamiseen liittyvinä kuvailuina. Kuvailut liittyivät muun muassa tapoihin huomioida entistä paremmin työhyvinvointi työyhteisöissä. Työssä jaksamiseen ja työhyvinvointiin liittyvät kuvailut rakensivat vastuullisuutta organisaatiossa tehtävien toimenpiteiden kautta. Lisäksi vastuullisuus ilmeni uudistuksina organisaation toimintatavoissa, joilla oli tähtäys parempaan ja turvallisempaan työympäristöön ja sitä kautta henkilöstön hyvinvointiin. Vastuullisuusraporteissa vastuullisuus jäsenyi muun muassa siinä, miten erilaiset epäergonomiset työympäristöt ja työturvallisuusriskit tulee tunnistaa.

Työhyvinvointiin liittyvät seikat näyttäytyivät osakseen tietynlaisina velvollisuuksina, jotka tulee huomioida jatkossa. Lisäksi vastuullisuusraporteissa esiintyi, miten esimerkiksi häirintään tulee kiinnittää huomiota turvallisen työympäristön luomiseksi. Kuvailut näyttäytyivät eräänlaisia velvoitteina, joita organisaatiolla on tai kokee olevan työntekijöitä kohtaan.

”Kartoitetaan työturvallisuusriskit ja laaditaan toimenpidesuunnitelmat sekä otetaan käyttöön psykososiaalisen tuen toimintamalli.” -suojelupoliisi

Vastuullisuus rakentui myös erilaisina viestintätoimenpiteinä, joiden avulla voidaan puuttua epäasialliseen käytökseen työpaikalla. Kyseiset vastuullisuuden kuvailut ilmenivät työntekijöiden työhyvinvoinnin huomioimisena, mutta olivat nähtävissä myös turvallisuuden lisäämisenä henkilöstön keskuudessa. Viestintätoimenpiteet, jotka rakensivat vastuullisuutta, näyttäytyivät osittain rutiineina. Esimerkiksi viestintäkäytänteinä, joiden avulla epäasiallista käytöstä pyrittiin tunnistamaan ja sitä kautta siihen puuttumaan. Henkilöstöön panostaminen näkyi osittain myös siinä, kuinka organisaatiot kuvasivat vastuullisuusraporteissaan, että johtamiseen tulee kiinnittää huomiota ja kehittää sitä.

”Työyhteisössä tapahtuvan häirinnän, syrjinnän ja epäasiallisen kohtelun ehkäiseminen ja selvittäminen on yksi tärkeä prosessi turvallisen työympäristön luomiseksi.” - Rajavartiolaitos

”Aloitettu työ työkykyjohtamisen osaamisen lisäämiseksi näkyi jo vuoden 2021 aikana vähentyneinä sairauspoissaoloina sekä monipuolistuneina tapoina tukea henkilöstön työhön paluuta poissaolon jälkeen.” -Rajavartiolaitos

Vastuullisuusraporteissa esiintyi huomattava määrä puhetta siitä, miten henkilöstön koulutukseen ja osaamisen kehittämiseen panostetaan ja, että siihen on sitouduttu. Koulutus esiintyi yhdenlaisena jäsenyyksenä edistää vastuullisuutta organisaatioissa. Tämä kävi ilmi siitä, miten esimerkiksi yhdenvertaisuuden edistäminen tai turvallisuuden takaaminen -teemoihin katsomiani asioita jäsennettiin koulutukseen liittyvän toiminnan kautta. Aineistossa esiintyi kuitenkin myös jonkun verran organisaatioiden oman henkilöstön osaamisen huomioimista. Tämä näkyi siinä, miten henkilöstö nähtiin ikään kuin voimavarana, johon tulee panostaa esimerkiksi tukemalla elinikäistä oppimista.

Osa tavoitteista on kuitenkin parhaiten edistettävissä osaamisen kasvattamisella ja informaatio-ohjauksella. Näissä ministeriön hallinnonalan erilaiset foorumit ja yhteistyöryhmät ovat tärkeässä roolissa, kuten kestävän kehityksen koordinaatioryhmä, toimitilaverkosto ja hallinnonalan hankintaverkosto. -sisäministeriö

”Olemme sitoutuneet kehittämään myös verkko-opiskelun laatua ja vahvistamaan henkilöstömme osaamista” -poliisi

Tapoja, joilla henkilöstön osaamisen lisääminen aineistossa rakentui, olivat erilaiset koulutustilaisuudet, joita organisaatiot järjestivät tai, johon heidän oli mahdollista lähettää työntekijöitä. Lisäksi erilaisten oppimisympäristöjen kuten verkko-opetuksen kehittäminen nähtiin tärkeänä. Henkilöstön osaamisen lisääminen -teema rakensi vastuullisuutta organisaatiossa tehtyjen toimien kautta tai toimintaa, johon on sitouduttu.

”Viraston koulutustoiminta tukee elinikäistä oppimista, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä hyödyntää uusia oppimismenetelmiä.” -suojelupoliisi

Löytämäni kuvaukset eivät olleet selkeärajaisesti aina vain yhteen teemaan liittyviä. Henkilöstöön panostaminen -teemassa esiintyi kuvauksia, jotka voi yhtä hyvin ajatella olevan turvallisuuden takaaminen tai yhdenvertaisuuden edistäminen -teemoihin kuuluvia. Molemmat teemat ovat tietyllä tavalla myös henkilöstöön panostamista.

4.1.4 Turvallisuuden takaaminen

Yksi vastuullisraporteissa vastuullisuutta rakentavista teemoista oli turvallisuuden takaaminen. Turvallisuuden takaamiseen liittyvät vastuullisuuden kuvaukset toivat esiin yksilö-, yhteisö- ja yhteiskunnallisella tasolla olevaa vastuullisuutta ihmisten turvallisuudesta. Vastuullisuusraporteista oli havaittavissa, että vastuullisuus nähtiin ulottuvan pääasiassa yhteiskunnallisen turvallisuuden sekä siellä olevien ihmisten turvallisuuden varmistamisena ja huomioimisena.

”sisäministeriö on kehittänyt Sentimentti-työkalun, jonka avulla pystytään aiempaa paremmin tunnistamaan eri väestöryhmien turvallisuuden kokemuksia sekä keinoja parantaa sitä” -sisäministeriö

”Tehtävämme on omalta osaltamme vahvistaa luottamusta viranomaisiin sekä ylläpitää kansalaisten turvallisuudentunnetta.” -Hätäkeskuslaitos

Lisäksi teemassa esiintyi jonkun verran henkilöstön turvallisuuden tunteen edistämistä, eli vastuullisuuden kuvaukset kytkeytyivät työyhteisöön. Vastuullisuusraporteissa turvallisuuden takaaminen näkyi erilaisissa asiayhteyksissä, kuten arkipäiväisissä kohtaamisissa ja kansainvälisissä yhteistöissä.

”Poliisilla on vuodesta 2019 ollut käytössä sisäinen ilmoituskanava, eettinen kanava. Sen kautta työntekijä voi ilmoittaa anonyymisti kaikesta poliisissa havaitsemastaan.” -poliisi

Turvallisuuden takaaminen -teemassa vastuullisuus rakentui erityisesti erilaisina hankkeina ja koulutuksena, jotka olivat liitettävissä organisaatioiden ydintoimintoihin. Yksi hankkeista liittyi esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaan ja sen ennaltaehkäisyyn. Vastuullisuusraporteissa hankkeet perusteltiin. Osittain kyseisiä hankkeita oli perusteltu esimerkiksi erilaisten lakien tai sopimusten kautta. Erilaisten esiin tuotujen hankkeiden yhteydessä puhuttiin myös koulutuksesta vastuullisuuden tunnistamiseksi toiminnassa ja, kuinka sitä voisi kehittää. Turvallisuuden takaaminen esiintyi muutenkin asiana, joka nähtiin ihmisille kuuluvana asiana, joka lain puitteissakin on perusteltavissa.

”Teemme soveltavaa tutkimus- ja kehitystyötä, joka palvelee poliisitoiminnan ja sisäisen turvallisuuden suunnittelua ja kehittämistä.” -poliisi

”Tavoite: Taata julkinen tietojen saanti ja turvata perusvapaudet kansallisen lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten mukaisesti.” -suojelupoliisi

Turvallisuuden tunteen lisäämiseen liittyvä vastuullisuus esiintyi aineistossa sekä pyrkimyksinä että organisaation toimintaan liittyvinä kuvailuina, joita organisaatiot aineiston perusteella kertovat toteuttavansa. Osittain vastuullisuus turvallisuuden tunne ja sen takaaminen kietoutuivat yhteen

muiden vastuullisuuden teemojen kanssa. Turvallisuuden takaaminen -teemassa esiintyi päällekkäisyyttä esimerkiksi ihmisten yhdenvertaisen kohtelemisen kanssa, joka nähtiin perustana turvallisuuden kokemiselle.

”Sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden toimien keskeisenä tavoitteena on perus- ja ihmisoikeuksien turvaaminen. Sisäinen turvallisuus pohjautuu ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian sekä vapauden, vakauden, hyvinvoinnin, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen kaikessa toiminnassa. Ihmisoikeusvaikutusten arviointi on olennainen osa sisäisen turvallisuuden toimintaa.” - sisäministeriö

4.1.5 Toimintaan vaikuttavat sitoumukset

Teemassa *toimintaan vaikuttavat sitoumukset* vastuullisuus rakentui kuvailujen kautta, jotka kytkeytyvät vastuullisuusraporteissa erilaisiin lakeihin, olemassa oleviin toimenpidesitoumuksiin tai ministeriön asettamiin tavoitteisiin. Teemassa vastuullisuus näyttäytyi osana isompaa kokonaisuutta, johon organisaatiot ovat sitoutuneita.

”Vuonna 2021 laaditussa kestävä kehityksen strategiassamme sitoudumme edistämään Suomen kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumuksen toimeenpanoa, hallitusohjelman tavoitteita sekä Euroopan unionin työtä YK:n Agenda 2030 -toimintaohjelman ja sen tavoitteiden ohjaamana” -Kriisinhallintakeskus

Vastuullisuusraporteissa esiintyi erilaisia sopimuksia tai toimintaan vaikuttavia sitoumuksia, joiden kautta vastuullisuus rakentui ja vastuullisuuteen liittyvät valinnat tai toimet saatettiin perustella. Kuvailut kytkeytyivät osittain lakeihin tai asetettuihin tulostavoitteisiin, jotka liittyivät esimerkiksi päästöjen vähentämiseen organisaatioiden toiminnassa.

”Rajavartiolaitoksen vastuullisuus on sisällytetty Rajavartiolaitoksen tulossuunnitelmaan sekä toiminta- ja taloussuunnitelmaan (TS/TTS), joka toimeenpanee Rajavartiolaitoksen 2027 strategiaa. Toimeenpanolla edistetään hallitusohjelman ja sisäministeriön konsernistrategian tavoitteita, Rajavartiolaitoksen henkilöstöstrategian, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman sekä vastuullisuussuunnitelman tavoitteita.” -Rajavartiolaitos

Tämä teema erosi muista teemoista siinä, miten vastuullisuus ei niinkään rakentunut konkreettisenä toiminnan kuvailuna. Suurilta osin sitoumukset liittyivät organisaation ulkopuolisiin toimijoihin tai ministeriöön, jonka alaisuudessa organisaatiot toimivat. Vastuullisuuden rakentuminen tapahtui siis osittain organisaation ulkoisten toimijoiden kanssa. Teemassa vastuullisuus rakentui enemmän yhteiskunnallisen tason ohjaavasti vaikuttavana kehyksenä tai sitoumuksena, joka on asetettu esimerkiksi ministeriön tai muun valtiollisen tahon toimesta.

Kriisinhallintakeskus toteuttaa omalta osaltaan Suomen kansallisia kestävän kehityksen tavoitteita ja sisäministeriön toimenpidesitoumusta, jonka lisäksi Kriisinhallintakeskuksella on oma yhteiskuntasitoumus toimenpiteineen. -
Kriisinhallintakeskus

Lisäksi vastuullisuus rakentui tässä teemassa jonkun verran pyrkimyksien kautta. Pyrkimykset liittyivät esimerkiksi tietyssä ajallisessa ikkunassa asetettujen vastuullisuustavoitteiden saavuttamiseen. Pyrkimykselliset kuvaukset esiintyivät aineistossa esimerkiksi tapoina tuoda lukuina ilmi, millaisiin vastuullisuuden tavoitteisiin ollaan sitouduttu.

Poliisi on sitoutunut sisäministeriön hallinnonalan tavoitteeseen pienentää hallinnonalan hiilijalanjälkeä 75 prosenttia vuoteen 2035 mennessä. -poliisi

Tässä teemassa esiintyi päällekkäisyyttä monen muun teeman kanssa. Teemassa vastuullisuus rakentui tietyllä tavalla annettuna tarkoittaen sitä, että organisaatiot ovat ikään kuin velvollisia huomioimaan vastuullisuuden toiminnassaan ulkoisesti annettuun seikkaan perustuen. Tämän teeman tulokset kuitenkin saattoivat tarkentua muissa teemoissa konkreettisemmalla tasolla, miten esimerkiksi sopimuksissa asetettuja tavoitteita organisaatiot tulevat valitsemillaan tavoilla huomioimaan.

5 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tavoitteena on ollut tuottaa tietoa, millaisia merkityksiä vastuullisuus saa julkisen sektorin organisaation vastuullisuusviestinnässä? Tähän tutkimustavoitteeseen pyrin vastaamaan seuraavan tutkimuskysymyksen avulla:

1. Miten vastuullisuus rakentuu sisäministeriön hallinnonalan vuoden 2021 vastuullisuusraporteissa?

Vastuullisuus rakentui aineistossa viiden vastuullisuutta eri tavalla ilmentävän teeman kautta. Teemat olivat *ympäristöystävälliset valinnat*, *Yhdenvertaisuuden edistäminen*, *Henkilöstöön panostaminen*, *Turvallisuuden takaaminen* ja *Toimintaan vaikuttavat sitoumukset*. Tehdyn laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin perusteella, voidaan todeta, että vastuullisuus rakentui sosiaalisen vastuullisuuden ja ympäristövastuullisuuden kautta. Taloudellinen vastuullisuus ilmeni jonkun verran tavoissa perustella ja huomioida sosiaalisesti vastuullisuudeksi ja ympäristövastuullisuudeksi katsottavan vastuullisuuden toteuttaminen.

Ympäristöystävälliset valinnat -teema rakensi vastuullisuutta ympäristön huomioimiseen liittyvinä kuvailuina, miten organisaatiot toimivat ja tulevat toimimaan ympäristön kannalta kestävämmiin. Ympäristöystävälliset valinnat teemassa organisaatioiden ympäristövastuullisuuden huomioiminen näytti järjestäytyneeltä ja osittain jo rutiininomaisina toimina luoden vaikutelman organisaatioista, joille ympäristöasioiden huomioiminen ei ole uusi asia.

Yhdenvertaisuuden edistäminen, *henkilöstöön panostaminen* ja *turvallisuuden takaaminen* rakensivat vastuullisuutta sosiaalisen vastuullisuutta esiin tuovien

vastuullisuuden kuvausten kautta. Teemoissa vastuullisuus ilmeni tapoina huomioida organisaation toimintaan ulottuvat ihmiset työyhteisössä ja yhteiskunnassa laajemmin. Yhdenvertaisuuden edistäminen teema rakentui ihmisten entistä yhdenvertaisempaan kohteluun pyrkimisenä sekä suunniteltuina toimina, joita asian edistämiseksi tullaan tekemään. Henkilöstöön panostaminen -teema rakentui henkilöstön hyvinvointiin, osaamiseen ja koulutukseen panostamisena, josta organisaatiot tuntuivat kantavan vastuuta. *Turvallisuuden takaaminen* -teemassa vastuullisuus rakentui kuvauksista, joilla oli selkeä pyrkimys ja toiminnallisella tasolla oleva tavoite lisätä turvallisuutta niin yhteiskunnallisella kuin yksilöitä koskevalla tasolla. Teemassa vastuullisuus rakentui organisaatioiden ydintoimintojen kautta havaittavana vastuullisuutena yhteiskunnasta ja sen ihmisistä.

Teemassa *toimintaan vaikuttavat sitoumukset* vastuullisuus rakentui lakeihin sidottujen sopimusten ja sitoumusten kautta, jotka ikään kuin toimivat reunaehtoina vastuullisuuden toteuttamiselle. Toimintaan vaikuttavat sitoumukset sitoivat vastuullisuuden osaksi laajempaa yhteiskunnallista kestävän kehityksen keskustelua, jossa toimitaan yhteisten tavoitteiden eteen kuitenkin niin, että itse sitoumuksilla oli pyrkimys edistää sosiaalisesti tai ympäristövastuullisuudeksi katsottavia toimia.

Tutkimukseni konstitutiivinen lähestymistapa ymmärtää vastuullisuuden syntyvän viestinnässä. Tehdyn tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että vastuullisuusviestintä ilmensi vastuullisuuden rakentumista organisaatioissa monipuolisina kuvauksina, jotka kytkeytyivät tiiviisti organisaatioiden ainutlaatuisiin tehtäviin. Vastuullisuus rakentui erilaisina toiminnan organisoinnin ja organisaation käytäntöjen kuvailujen kautta. Tämä ilmeni siinä, miten organisaatiot kuvasivat vastuullisuutta omista lähtökohdistaan käsin. Lisäksi vastuullisuus rakentui tavoilla, joilla se on mahdollista omassa toiminnassaan huomioida. Vastuullisuuden rakentuminen organisaation käytäntöjen kuvailun kautta loi merkityksiä sille, että vastuullisuus ei ole päälle

liimattua vaan arkeen kytkeytyvää, joka ottaa huomioon organisaatioiden erityispiirteet.

Tulokset osoittivat, että vastuullisuus rakentui jonkun verran pyrkimyksinä muuttaa, edistää ja kehittää toimintaa vastuullisemmaksi. Vastuullisuuden rakentumista oli havaittavissa Christensenin ja muiden (Christensen ym., 2013, s. 373) esiin tuomaan pyrkimyksellisen puheen kautta, jossa viestintä nähdään positiivisena muutoksena, vaikka viestintä ei vastaisikaan todellisuutta. Pyrkimykset eivät kuitenkaan jääneet tämän aineiston perusteella niin sanotuksi sanahelinäksi. Vastuullisuuden rakentuminen pyrkimyksellisenä puheena kuvasi realistisesti organisaatioiden tilannetta esimerkiksi, millaisilla toimilla asetetut tavoitteet ovat saavutettavissa. Myös käytännöt, jotka kehittyvät, edistävät todellisuuden muodostumista (Christensen ym., 2022 s.355). Tässä tutkimuksessa käytäntöjen kuvailut, joissa asetetuissa tavoitteissa oltiin pyrkimyksen ja toteuttamisen tasolla, voidaankin tutkimuskirjallisuuden valossa nähdä rakentaneen todellisuutta. Samalla kyseiset vastuullisuuden kuvailut loivat merkityksiä organisaatioille, joissa vastuullisuus nähdään ajallisesti pitkällä aikavälillä rakentuvana prosessina.

Esteenä vastuullisuuden toteutumiselle julkisen sektorin kontekstissa on tunnistettu olevan tiedon puute ja siihen liittyvän hyödyn tunnistaminen (Štreimikienė, ja Pušínaitė, 2009). Tutkimusaineiston perusteella voidaan todeta, että organisaatiot ovat lisänneet ja lisäämässä tiedon saatavuutta vastuullisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi organisaatiot huomioivat työntekijöitään esimerkiksi koulutuksilla. Aineiston valossa siis näytti siltä, että organisaatiotasolla tiedon merkitys ymmärrettiin ja nähtiin jopa asiana, joka on myös organisaation voimavara.

Vastuullisuus rakentui kuvailuna siitä, miten organisaatiot oman toimintansa puitteissa huomioivat ja toisaalta ovat velvollisia ottamaan huomioon vastuullisuuden. Peilaten tutkimuskirjallisuudessa esitettyjä tuloksia

valtuutuksen ja rationalisoinnin käyttämiseen (Golob & Štumberger, 2016) voidaan havaita, että vaikka tutkimuskonteksti oli erilainen, niin lakeja ja eettisiä sääntöjä hyödynnettiin vastuullisuusraporteissa käytäntöjen legitimointiin. Tämä ilmeni tavoissa rakentaa vastuullisuutta toimintaan vaikuttavien sitoumusten kautta, joissa tuotiin esiin esimerkiksi kansallisia ja kansainvälisiä lakeja.

Tässä tutkimuksessa vastuullisuus rakentui nimenomaisesti organisaation arjen toiminnan ja käytäntöjen kautta. Waddock ja Googins (2011, s. 28) mukaan organisaation arvoihin ja käytäntöihin perustuvan viestinnän on nähty olevan ratkaisu vastuullisuusviestinnän kohtaamaan luottamuspulaan. Tutkimukseni tulosten perusteella voidaan todeta, julkisen sektorin vastuullisuusviestinnän rakentaneen vastuullisuutta, joka mahdollistaa luottamuksen syntymisen.

Merkille pantavaa oli huomata, kuinka vastuullisuus rakentui erilaisten kuvailujen kautta organisaatioiden raporteissa, vaikka organisaatioilla oli samoja YK:n Agenda 2030 toimenpideohjelman mukaisia tavoitteita valittuna. Tämän voi taas nähdä heijastavan tutkimuskirjallisuuden tuloksia siitä, että vastuullisuus saa moniäänisiä merkityksiä organisaation sisällä ja sitä tarkastellaan oman työn kautta (Golob & Štumberger, 2016). Tulkitsen tämän havainnon osaltaan vahvistavan sitä ajatusta, että todellisuus voi rakentua sosiaalisesti kielen käytön avulla, jossa konstitutiivisesti havaittava viestinnällinen prosessi rakentaa vastuullisuuteen liittyviä käytäntöjä organisaatiossa.

Lisäksi konstitutiivinen lähestymistapa, joka ymmärtää todellisuuden rakentumisen olevan merkitysneuvottelua myös organisaation ulkopuolisten toimijoiden kanssa (Shoeneborn, Trittin, 2013) antaa tilaa havainnolle todellisuuden rakentumisesta sitoumuksissa. Sitoumukset voi nähdä eräänlaisena kielellisenä sosiaalisen todellisuuden rakentajana, jossa

organisaatiot yhdessä muiden toimijoiden kanssa rakentavat vastuullisempaa nykyhetkeä ja tulevaisuutta.

Tutkimuksen tulosten perusteella näytti siltä, että ihmisten turvallisuuden takaaminen rakensi vastuullisuutta. Turvallisuuden takaaminen ilmeni erityisesti organisaatioiden olemassaolon ja tehtävän kautta, jolloin organisaatioiden toiminta näyttäytyi kansalaisten turvallisuutta valvovana vastuuna. Turvallisuuden takaamiseen liittyvät kuvaukset ilmensivät sosiaalista vastuullisuutta, jossa otetaan huomioon toiminnan vaikutuksessa olevat ihmiset (Harmaala & Jallinoja, 2013, s. 18-20). On kuitenkin huomionarvoista, että sisäministeriön hallinonala organisaatioiden toiminnan voidaan katsoa tavoittelevan ensisijaisesti juuri turvallisuuden tunteen takaamista kansalaisten keskuudessa. Tässä yhteydessä voidaankin pohtia aineiston vastuullisuusviestinnän poliittisuutta, joka tuo esiin itsestään selvänä pidettyä vastuuta (Penttilä & Eräranta, 2021, s. 23). Jollain tasolla voidaan olettaa, että julkisen sektorin toimijat, jotka vastaavat sisäisestä turvallisuudesta toimivat tavalla, joka tähtää kansalaisten turvallisuuteen. Tällöin turvallisuuden tunteen takaamista ei samalla tavalla voida katsoa vapaaehtoisuuteen perustuvaksi vastuullisuudeksi kuin esimerkiksi valinnat toimia ympäristöystävällisemmin. Tutkimuskonteksti aiheuttaakin merkitysten havaitsemiselle vastuullista toimintaa puoltavat puitteet. Tämä havainto taas luo mielestäni puitteet laajemmalle keskustelulle vastuullisuuden merkityksille julkisen sektorin organisaatioiden ja yritysmaailman toimijoiden konteksteissa.

Vaikka tutkimukseni mukailee ajatusta konstitutiivisesti rakentuvasta vastuullisuudesta ja noudattaa sosiaalista konstruktionismia, en voi pohdinnoissani täysin sivuuttaa raportointiohjeiden merkitystä vastuullisuuden rakentumisessa. Suoraviivaista näkemystä täysin konstitutiivisesti rakentuvasta vastuullisuusviestinnästä on siis haastava tehdä. On huomioitava, että ohjeet, joiden mukaan vastuullisuusraportit on laadittu, nojaa ajatukseen, että vastuullisuus tulee kuvata oman toiminnan ja toisaalta

toimimattomuuden kautta. On vaikea ulkoapäin tulkita vastuullisuuden rakentumisen todellisuutta, missä määrin organisaation vastuullisuuden organisointiin ja syntyneisiin sekä tuleviin käytänteisiin raportointiohjeet ovat voineet vaikuttaa.

Vastuullisuuden rakentumisessa sellaiseksi kuin se aineiston puitteissa näyttäytyi, en voi myöskään pois sulkea mahdollisen paineen vaikutusta rakentuneeseen vastuullisuuteen. Lainsäädännölliset ja ammatilliset normit, kuten tässä tapauksessa lailliset sopimukset tai asetetut vastuullisuustavoitteet vaikuttavat organisaatioiden vastuullisuuden rakentumiseen ja merkityksiin.

Tutkimukseni ei keskity tutkimaan vastuullisuusraporttien tai ulkoisten paineiden mahdollista vaikutusta vastuullisuuden rakentumiseen. Pohdittavaksi siis jää, kuinka esimerkiksi ohjeet, jotka ulkopäin tullessa viestinnän muotona voidaan nähdä, vaikuttavat tosiasiallisesti vastuullisuuden rakentumiseen. Tällöin vastuullisuuden rakentumisen tarkastelussa tulisi huomioida puheesta teoiksi - malli, jossa puhetta siitä, miten toimitaan edeltää viestinnällinen toiminta, kuten vastuullisuusraportti. Jatkotutkimusaihiona voisikin esimerkiksi olla vastuullisuuden rakentumisen tarkastelu, ulkoisten sidosryhmien tai vastuullisuusviestintään liittyvien ohjeiden näkökulmasta. Aineiston ja tutkimuskontekstin luonne jättävät myös pohdittavaa, kuinka organisaatioiden tehtävät vaikuttavat vastuullisuuden merkityksiin, jotka rakentuvat julkisen sektorin vastuullisuusviestinnässä.

Päähavaintoni tekemässäni tutkimuksessa kiteytyy siihen, että vastuullisuus saa merkityksiä organisaatioiden käytännöissä. Käytännöt eivät ole organisaation ydintehtävästä irrallisia, vaan vastuullisuus näyttäytyy arjen toimintaan sekä laajempiin yhteiskunnallisiin kokonaisuuksiin, kuten organisaation ydintehtävään tai asetettuihin vastuullisuustavoitteisiin liittyvänä. Vaikka aineistossa esiintyi jonkun verran pyrkimyksellisyyttä, myös

se loi merkityksiä nykyhetkessä sekä tulevaisuudessa huomioitavalle vastuullisuudelle ja sitä kautta todellisuuden rakentamiselle.

Tutkimukseni tulokset rikastuttavat vastuullisuusviestinnän tutkimuksen kenttää ensisijaisesti havainnoilla vastuullisuuden rakentumisesta julkisen sektorin organisaatioiden kontekstissa. Lisäksi tutkimuksen tulokset osoittavat, että vastuullisuuden voi havaita rakentuvan organisaation käytännöissä ottaen huomioon laajemmat yhteiskunnalliset tavoitteet omien organisaation erityispiirteiden puitteissa.

Kuten alussa totesin, kaikki kantaa kortensa kekoon. Jatkotutkimusaiheiksi voisinkin tutkimukseni perusteella ehdottaa vastuullisuusviestinnän tutkimisen julkisen sektorin organisaatioissa. Vastuullisuus on kaikkein asia ja sen vuoksi on hyvä myös kriittisesti tarkastella sellaistenkin toimijoiden vastuullisuusviestintää, joiden toimintaa saatetaan lähtökohtaisesti pitää vastuullisena. Tutkimus julkisen sektorin organisaatioiden vastuullisuusviestinnästä voi myös syventää entisestään ymmärrystä vastuullisuuden moninlaisiin merkityksiin.

6 ARVIOINTI

Tarkastelin tutkimuksessani sisäministeriön hallinnonalan vastuullisuusraportteja vuodelta 2021. Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, millaisia merkityksiä vastuullisuus saa julkisen sektorin vastuullisuusviestinnässä. Tähän tutkimustavoitteeseen pyrin löytämään vastausta tutkimuskysymyksen: miten vastuullisuus rakentuu sisäministeriön hallinnonalan vastuullisuusraporteissa 2021, avulla. Löysin tekemäni analyysin perusteella viisi vastuullisuutta jäsentävää teemaa, jotka luovat ymmärrystä vastuullisuuden rakentumiseen.

Tutkimuksen arvioinnissa hyödynnän Tracyn (2013) kahdeksan kriteerin laadullisen tutkimuksen arviointikehystä, sillä toteutin tutkimukseni laadullisen sisällönanalyysin keinoin, jossa analyysissä etenin kolmivaiheisen mallin (redusointi, klusterointi ja abstrahointi) mukaisesti. Tracyn (2013) arviointikehysten kahdeksasta kriteeristä hyödynnän tutkimuksen arvioinnissa *aiheen varteenotettavuutta, tutkimusasteleman perusteellisuutta, uskottavuutta sekä merkityksellistä koherenssia*. (Tracy, 2013, s. 230).

Tracyn (2013) mukaan *aiheen varteenotettavuus* on ajankohtainen, merkittävä, relevantti ja mielenkiintoinen. Tutkimusaiheeni voikin pitää merkittävänä ja ajankohtaisena, sillä vastuullisuusviestintä on kasvattanut merkitystään viestinnän tutkimuksen saralla ajassa, jossa organisaatiot kamppailevat vastuullisuustekojen ja niistä viestimiseen liittyvien odotusten aallokossa. Samalla tutkimustani voi pitää mielenkiintoisena, sillä vastuullisuusviestintää ei ole juurikaan tutkittu julkisen sektorin organisaatioiden kontekstissa. Samaan aikaan vastuullisuudesta viestimisen on kuitenkin nähty merkittävästi lisääntyneen kaikilla toimialoilla.

Tutkimusasetelman perusteellisuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimus hyödyntää riittäviä, runsaita ja asianmukaisia teoreettisia rakenteita. Lisäksi tutkimuskentällä olevaa tietoa on hyödynnetty sekä aineiston kerääminen sekä analyysi on tehty huolellisesti. (Tracy, 2013, 230) Tutkimuksessani olen pyrkinyt huolellisuuteen ja perusteellisuuteen sekä aineiston keräämisessä että sen analysoinnissa. Olen hyödyntänyt tutkimuskirjallisuutta monipuolisesti ja hakenut tutkimuskirjallisuuteen tukea yli tutkimusrajojen, mikäli viestintätieteellisen tutkimuksen kentältä ei ole löytynyt tarpeeksi kattavasti tietoa antamaan vastausta tutkimusasetelmaani.

Tutkimussuunnitelmani nojasi alun perin siihen, että tutkimuksen analysointi olisi toteutettu ajallisesti tiiviimmässä ajassa, jolloin oman ajatukseni mukaan tutkimusasetelman huolellisuuden ja perusteellisuuden vaaliminen olisi ollut helpompi säilyttää. Tutkimuksen ja analyysin venyessä tuli tutkimusta tehdessä kiinnittää erityistä huomiota siihen, että tutkimusasetelman perusteellisuus säilyy läpi koko tutkimusprosessin.

Tutkimuksen uskottavuus viittaa siihen, kuinka laajaa ja toisaalta tarkkaa aineistosta esimerkkejä hyödyntävää tutkimus on ollut (Tracy, 2013, s.230). Tutkimuksen aineistoa pidin riittävänä vastaamaan asettamaani tutkimuskysymykseen, vaikka laajempaakin aineistoa olisi varmasti voinut hyödyntää. Hyödynsin mahdollisimman paljon aineistoesimerkkejä tukeakseni tekemiäni havaintoja ja, jotta tutkimusta lukevat pääsevät konkreettisesti kiinni ajatuskokonaisuuksiin, joita aineistossa esiintyi.

Merkityksellisellä koherenssilla tarkoitetaan sitä, kuinka tutkimus saavuttaa asettamansa tutkimustavoitteen ja pystyy vastaamaan tutkimuskysymyksiin (Tracy, 2013, 230). Tutkimustani tehdessä olen pyrkinyt siihen, että vastaan mahdollisimman selkeästi tutkimustavoitteeseen ja asettamaani tutkimuskysymykseen. Tutkimusta tehdessä tutkimusasetelma muuttui useampaan kertaan, ja myös tutkimuskysymys. Tämä loi omat haasteet sille,

että pysyin oikeiden asioiden äärellä ja, hyödynsin esimerkiksi taustoitusta tutkimusasetelmaa tukevalla tavalla. Onnistuin kuitenkin mielestäni saavuttamaan vastaukset asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Lisäksi onnistuin mielestäni tuottamaan kohtalaisen hyvin jäsennellyn, uudenlaisen ja mielenkiintoisen tutkimuksen vastuullisuusviestinnän tutkimuskentälle.

KIRJALLISUUS

- Alasuutari, P., & Alasuutari, P. (2012). Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino.
- Anttiroiko, A. V. (2004). Yhteiskuntavastuu ja sen määrittelyprosessi. Teoksessa Järvinen, R. (Toim.). (2004). Yhteiskuntavastuu: Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen. Tampere University Press, 17-60
- Bruun, L., & Rydenfelt, H. (2023). Vastuullisuusviestinnän paineet ja haasteet. *Media & Viestintä*, 46(1), 113–137.
- Christensen, L. T., Morsing, M., & Thyssen, O. (2013). CSR as aspirational talk. *Organization*, 20(3), 372-393. <https://doi.org/10.1177/1350508413478310>
- Christensen, L. T., Penttilä, V., & Štumberger, N. (2022). The Communicative Constitution of Corporate Social Responsibility. Teoksessa *The Routledge Handbook of the Communicative Constitution of Organization*. Routledge.
- Cornelissen, J. (2008). *Corporate communication: A guide to theory and practice* (2nd ed.). Sage.
- Crane, A., & Glozer, S. (2016). Researching corporate social responsibility communication: Themes, opportunities and challenges. *Journal of management studies*, 53(7), 1223-1252. <https://doi.org/10.1111/joms.12196>
- Devinney, T. M., Schwalbach, J., & Williams, C. A. (2013). Corporate social responsibility and corporate governance: Comparative perspectives. *Corporate Governance: An International Review*, 21(5), 413-419. <https://doi.org/10.1111/corg.12041>
- Dufva, M. & Rekola, S. (2023). *Megatrendit 2023. Ymmärrystä yllätysten aikaan*. Sitra. Saatavana: <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2023/#esipuhe> [viitattu: 2.10.2023]
- Golob, U., & Štumberger, N. (2016). On the Discursive Construction of Social Corporate Responsibility in Advertising Agencies. *Journal of Business Ethics*. 137, 521-536. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-015-2575-7>

- Harmaala, M., & Jallinoja, N. (2013). Yritysvastuu ja menestyvä liiketoiminta. Alma Talent, Verkkokirjahylly.
- Hawrysz, L., & Foltys, J. (2015). Environmental aspects of Social Responsibility of Public Sector Organizations. *Sustainability*, 8(1), 19.
<https://doi.org/10.3390/su8010019>
- Hellström, E. & Parkkonen, P. (2022) *Vastuullisuuden tulevaisuus – Miten vastuullisuus kohtaa kestävyiden ja vaikuttavuuden?* Sitran selvityksiä 214. Sitra. Saatavana: <https://www.sitra.fi/julkaisut/vastuullisuuden-tulevaisuus/>[viitattu: 28.3.2023]
- Hätäkeskuslaitos. (2023). Virasto. Saatavana: <https://112.fi/virasto> [viitattu: 6.5.2023].
- Ihlen, Ø., Bartlett, J., & May, S. (2011). The Handbook of Communication and Corporate Social Responsibility. John Wiley & Sons, Incorporated.
<https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/reader.action?docID=818739>
- Iivonen, K., & Moisander, J. (2015). Rhetorical construction of narcissistic CSR orientation. *Journal of Business Ethics*, 131(3), 649–664.
<https://doi.org/10.1007/s10551-014-2298-1>
- Joutsenvirta, M., Halme M., Jalas, M. & Mäkinen, J. (2011). Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa. Helsinki: Gaudeamus, Helsinki University Press.
- Kriisinhallintakeskus. (2023) CMC:n tehtävät. Saatavana: <https://www.cmcfinland.fi/tietoa-cmcsta/cmcn-tehtavat/> [viitattu 6.5.2023].
- Kestävähallitus. (2023). Kestävän kehitykset globaali toimintaohjelma Agenda 2030. Saatavana: <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030> [viitattu: 6.12.2023].
- Lock, I., & Seele, P. (2017). Measuring Credibility Perceptions in CSR Communication: A Scale Development to Test Readers' Perceived Credibility of CSR Reports. *Management Communication Quarterly*, 31(4), 584-613. <https://doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.1177/0893318917707592>
- Luoma-aho, V., & Canel, M. J. (2020). Introduction to Public Sector Communication. Teoksessa Luoma-aho, V., & Canel, M. J. (Toim.). (2020). Handbook of public sector communication. John Wiley & Sons, Inc, 1-25.
<https://doi.org/10.1002/9781119263203>

- Matten, Dirk & Moon, Jeremy (2020). Reflections on the 2018 Decade Award: The Meaning and Dynamics of Corporate Social Responsibility. *Academy of Management Review* 45:1, 7–28
- Penttilä, V. (2020). Aspirational Talk in Strategy Texts: A Longitudinal Case Study of Strategic Episodes in Corporate Social Responsibility Communication. *Business & Society*, 59(1), 67–97. <https://doi.org/10.1177/0007650319825825>
- Penttilä, V., & Eräranta, K. (2021). Vastuullisuusviestintä – vastuullista viestintää. Teoksessa Penttilä, V., & Eräranta, K. (toim.). (2021). Vastuullinen viestintä. ProCom – Viestinnän ammattilaiset ry, 12-27. <https://doi.org/10.31885/2021.00001>
- Poliisi. (2023) Tietoa poliisista. Saatavana: <https://poliisi.fi/tietoa-poliisista> [viitattu: 6.5.2023].
- Rajavartiolaitos. (2023a). Etusivu. Saatavana: <https://raja.fi/etusivu> [viitattu: 6.5.2023].
- Rajavartiolaitos. (2023b). Johto ja organisaatio. Saatavana: <https://raja.fi/johto-ja-organisaatio> [viitattu: 6.5.2023].
- Saaranen-Kauppinen, A., & Puusniekka, A. (2006). 5.6. Sosiaalinen konstruktionismi. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavana: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_6.html [viitattu: 26.12.2023].
- Sarajärvi, A., & Tuomi, J. (2017). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi: *Uudistettu laitos*. Tammi.
- Schoeneborn, D., Morsing, M., & Crane, A. (2019). Formative Perspectives on the Relation Between CSR Communication and CSR Practices: Pathways for Walking, Talking, and T(w)alking. *Business & Society*, 59(1), 5–33. <https://doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.1177/0007650319845091>
- Schoeneborn, D., & Trittin, H. (2013). Transcending transmission. Towards a

- constitutive perspective on CSR communication. *Corporate Communications*, 18(2), 193–211. <https://doi.org/10.1108/13563281311319481>
- Schultz, F., Castelló, I. & Morsing, M. (2013). The Construction of Corporate Social Responsibility in Network Societies: *A Communication View*. *J Bus Ethics* 115, 681–69, <https://doi.org/10.1007/s10551-013-1826-8>
- Schultz, F., & Wehmeier, S. (2010). Institutionalization of corporate social responsibility within corporate communications: Combining institutional, sensemaking and communication perspective. *Corporate Communications: An international journal*. (15)1, 9-29 <https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1108/13563281011016813>
- Schmeltz, L. (2017). Getting CSR communication fit: A Study of strategically fitting cause, consumer and company in corporate CSR communication. *Public Relations Inquiry*, 6(1), 47-72. <https://doi.org/10.1177/2046147X16666731>
- Sheehy, B. (2014). Defining CSR: Problems and Solutions. *J Bus Ethics*, 131, 625–648 (2015). <https://doi.org/10.1007/s10551-014-2281-x>
- Sisäministeriö. (2023a). Tehtävä ja tavoitteet. Saatavana: <https://intermin.fi/ministerio/tehtavat-ja-tavoitteet> [viitattu: 17.9.2023].
- Sisäministeriö. (2023b). Hallinnonala. Saatavana: <https://intermin.fi/ministerio/hallinnonala> [viitattu: 17.9.2023].
- Štreimikienė, D., & Pušinaitė, R. (2009). The role of public sector in corporate social responsibility development in Lithuania. *Ekonomika*, 86, 55-67.
- Suojelupoliisi. (2023) Mitä Supo tekee. Saatavana: <https://supo.fi/mita-supotekee> [viitattu: 6.5.2023].
- Sweeney, L. & Coughlan, J. (2008). Do different industries report Corporate Social Responsibility differently? An investigation through the lens of stakeholder theory, *Journal of Marketing Communications*, 14:2, 113-124, DOI: [10.1080/13527260701856657](https://doi.org/10.1080/13527260701856657)
- Tracy, S. J. (2013). *Qualitative research methods: Collecting evidence, crafting analysis, communicating impact*. Wiley-Blackwell.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Työ- ja elinkeinoministeriö. (2023). Yhteiskuntavastuu. Saatavana:

<https://tem.fi/yhteiskuntavastuu> [viitattu: 19.4.2023]

Valtiokonttori. (2023). Vastuullisuusraportointi valtiolla. Saatavana:

https://www.valtiokonttori.fi/palvelut/julkishallinnon-palvelut/valtion-konsernipalvelut/vastuullisuusraportointi-valtiolla/#yleista_valtionhallinto-raportoi-vastuullisuudesta-yhtenaisesti [viitattu: 3.1.2023]

Vuori, J. (2023). Laadullinen sisällönanalyysi. Teoksessa Kallinen, Timo & Kinnunen,

Taina, (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere:

Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Saatavana:

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallonanalyysi/> [viitattu: 17.9.2023].

Waddock, S., & Googins, B. K. (2011). The Paradoxes of Communicating Corporate

Social Responsibility. Teoksessa Ihlen, Ø., Bartlett, J., & May, S. (Toim.). (2011).

The Handbook of Communication and Corporate Social Responsibility. John

Wiley & Sons, Incorporated, 23-44

<https://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/reader.action?docID=818739>